Nëntor 2010

SUNDIMI I LIGJIT

kapacitetet dhe funksionimi i institucioneve

Forumi për Iniciativa Qytetare

Kosovo Law Institute

Forumi për Iniciativa Qytetare (FIQ) në bashkëpunim me Institutin Kosovar për Drejtësi (KLI) dhe

Community Building Mitrovica (CBM) - Mitrovicë, Iniciativa për Progres (INPO) - Ferizaj, Qendra Kosovare për Bashkëpunim Ndërkombëtar (KCIC) - Gjilan, Akademia për Trajnime dhe Asistencë Teknike (ATTA) - Prizren , Syri Vizionit (SiV) - Pejë , dhe Qendra për Zhvillimin e Komunitetit të Biznesit (CBDC) - Gjakovë

Përmbajtja

Kapitulli I: SIGURIA

Hyrje..... 5
Policia dhe hetimi i trafikimit me njerëz 6
Legjislacioni dhe politikat kundër trafikimit me njerëz.....6
Të gjeturat e hulumtimit 7

Policia dhe hetimi i krimeve ekonomike dhe financiare.....9
Legjislacioni dhe politikat.....10
Të gjeturat e hulumtimit 11

Kapitulli II: DREJTËSIA

Zyrat ndërlidhëse të gjykatave 12
Prapavija e problemit 12
Mandati i Zyrës Ndërlidhëse 13
Niveli i Funksionimit.....14
Të gjeturat e hulumtimit 14
Ndikimi buxhetor i funksionimit të këtyre zyrave 15
PVPE…… 15

Bashkëpunimi ndërkombëtar në drejtësi 16
Prapavija e problemit 16
Të gjeturat e hulumtimit 18

Përfundim 20
Rekomandimet 21
Bibliografia.....22

Lista e shkurtesave

1. DHKEK - Drejtorisa për Hetime të Krimit Ekonomik dhe Korrupsionit
2. EULEX - Misioni i Unionit Evropian për Sundimin e Ligjit
3. FIQ – Forumi për Iniciativa Qytetare
4. ICITAP – Programi I Asistencës në Trajnime për Hulumtimin e Krimeve Ndërkombëtare (International Criminal Investigative Training Assistance Program)
5. IGJK - Instituti Gjyqësor i Kosovës
6. IOM – Organizata Internacionale për Migrim
7. IPA - Instruments for Pre-Accession Assistance
8. IPVQ – Institucionet e Përkohëshme të Vetëqeverisjes
9. KE - Komisionit Evropian
10. KLI - Institutin Kosovar për Drejtësi
11. MD – Ministria e Drejtësisë
12. MPB - Ministria e Punëve të Brendshme
13. MPMS – Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale
14. OKB – Organizata e kombete të Bashkuara
15. PK – Policia e Kosovës
16. PSSP – Përfaqësuesi Special I Sekretarit të Përgjithshëm të OKB
17. PSV - Procedurës Standarde të Veprimit
18. PVPE - Plani për Veprim i Partneritetit Evropian
19. QPS – Qendra për Punë Sociale
20. SHPK - Shërbimi Policor i Kosovës
21. SHTQNJ - Sektori i Hetimeve të Trafikimit me Qenie Njerezore
22. UNMIK - Misioni i Kombeve të Bashkuara në Kosovë

I. Hyrje

Krijimi i një shteti ku sundon ligji nuk është vetëm një proces deklarativ, por përfshinë veprime konkrete në hartimin dhe zbatimin e politikave. Mes tjerash, këto politika janë edhe nga fusha e sigurisë dhe drejtësisë dhe janë objektiv i këtij raporti. Ky raport, përmes vlerësimit, ka për qëllim të testoj gatishmërinë e politikbërësve në krijimin e një shteti ligjor.

Bërja e një shteti ligjor ka rëndësi të madhe. Barazia para ligjit dhe e drejta janë parakushte për të zhvilluar talentin çdo individ. Me këtë iket nga margjinalizimi i grupeve të caktuara në shoqëri. Poashtu, liberalizimi i vizave dhe integrimi në Bashkimin Evropian kanë vënë shtetin e Kosovës përballë sfidave që duhet të tejkalohen me qëllim të integrimit në shoqërinë evropiane. Integrimi në BE paracakton për shtetet aspiruese të kenë rend demokratik ku sundon ligji. Por, mbi të gjitha është krijimi i një shoqërie të drejtë me mundësi për të gjithë qytetarët. Qeveria e Kosovës ka hartuar politika për të arritur këtë cak, por zbatimi i tyre kërkon vëmendjen e shoqërisë civile për të kontribuar në jetësimin e politikave të mira.

Në këtë raport shtjellohen katër tema nga dy fusha. Nga fusha e sigurisë trajtohet rritja e kapaciteteve të policisë në luftimin e trafikimit me njerëz dhe krimi ekonomik, financiar dhe korrupsioni. Ndërsa, nga fusha e drejtësisë vlerësohet funksionimi i zyrave ndërlidhëse të gjykatave dhe bashkëpunimi ndërkombëtar në drejtësi. Qëndrimi kryesor është se përkundër progresit të lehtë sundimi i ligjit në këto fusha nuk ka qenë prioritet për institucionet e vendit.

Ky raport vlerësues bazohet në strategjinë e hulumtimit kualitativ, përkatësisht përmes strategjisë hulumtuese të vlerësimit (evaluation research strategy).

Qëllimi kryesor i kësaj strategjie është vlerësimi i zbatimit të politikave të caktuara. Pyetja kryesore që del nga kjo strategji është 'a ka arritur të përmbush qëllimin e caktuar një politikë ose intervenim'?[1] Për të adresuar vlerësimet do të shfrytëzohen Raporti i Progresit i Komisionit Evropian (KE) dhe Plani për Veprim i Partneritetit Evropian (PVPE). Raporti i KE shfrytëzohet sepse identifikon të metat në fushën e sundimit të ligjit, përderisa PVPE është një dokument që ka për qëllim identifikimin e prioriteteve të qeverisë. Pra, duke identifikuar intervenimet e menduara që do të ndodhin, do të vlerësohet përmbushja e politikave.

Sa i përket metodës, disa teknika janë shfrytëzuar. Më kryesore janë intervistat e bëra me zyrtarë dhe anëtarë të shoqërisë civile të përfshirë në proceset përkatëse, si në nivel qendror po ashtu edhe atë lokal. Debatet e organizuara në 6 regjione të Kosovës poashtu kanë shërbyer si indikator se sa janë zbatuar veprimet e caktuara të një politike. Pjesë e metodës ka qenë edhe monitorimi i veprimeve të institucioneve përmes medias dhe raporteve të ndryshme. Indikator vlerësimi do të jenë përmbushja e një veprimi të caktuar si dhe koha e përmbushjes.

Ky raport ndahet në katër ese që kanë të përbashkët sfondin (sundimi i ligjit) dhe metodologjinë. Eseja e parë është trafikimi me njerëz. Në këtë pjesë vlerësohet se sa është përmbushur PVPE në aspektin e ngritjes së kapaciteteve të policisë në luftim të kësaj dukurie. Këtu konstatohet se ka pasur progres në hartimin dhe zbatimin e politikave, por rritja e kapaciteteve të policisë është vonuar. Eseja e dytë ka të bëj me luftimin e krimit ekonomik, financiar, dhe korrupsionit.

[1] A. Bryman, Social Research Methods, Second Edition, Oxford University Press, Oxford 2005, faqe 40.

Edhe në këtë aspekt, PVPE parasheh zbatimin e intervenimeve të caktuara për të rritur funksionalitetin e Drejtorisë për Hetime të Krimit Ekonomik dhe Korrupsionit (DHKEK). Nga të gjeturat e këtij raporti konstatohet se numri i stafit nuk është rritur dhe pagat e vogla janë problem për inkuadrimin e kandidatëve profesional. Eseja e tretë (nga fusha e drejtësisë) ka të bëj me qasjen në drejtësi të minoriteteve. Zyrat Ndërlidhëse të Gjykatave janë pjesë e ndjeshme e Raportit të Progresit me qëllim të krijimit të qasjes së pakicave në drejtësi. Kjo ese konstaton se këto zyra nuk janë funksionalizuar dhe se nuk i shërbejnë qëllimit për çfarë janë themeluar. Ndryshimet pozitive në lëvizjen e lirë kanë paraqitur dilemën për këto zyra nëse duhet të ekzistojnë. Si temë e katërt është bashkëpunimi ndërkombëtar në drejtësi. Edhe pse një shtet i ri, Kosova ka për detyrë të mbrojë interesat e qytetarëve të saj edhe jashtë vendit. Ky raport konstaton se është bërë progres në draftimin e marrëveshjeve, por ka ngecje në konkretizim të tyre si rezultat i mungesës së vullnetit politik.

II. Policia dhe hetimi i trafikimit me njerëz

Trafikimi me njerëz është formë moderne e skllavërisë. Për këtë, luftimi i kësaj dukurie është thelbësore për vendet evropiane. Hartimi dhe zbatimi i politikave për luftimin e trafikimit poashtu është pjesë e forcimit të sundimit të ligjit, sepse grupet e margjinalizuara janë viktima potenciale të trafikantëve. Ky hulumtim ka për qëllim të vlerësoj se sa janë zbatuar politikat e menduara në rritje të kapaciteteve të policisë dhe të ofroj informacion tek qytetarët për sfidat sa i përket trafikimit me njerëz.

Luftimi i trafikimit me njerëz është i rëndësishëm për krijimin e një shteti ligjor që mbron të gjithë qytetarët dhe nuk bëhet vend strehues për këtë lloj skllavërie. Pasi që trafikimi me njerëz është dukuri që i kalon kufijtë shtetëror edhe për vendet anëtare të BE-së, luftimi i kësaj dukurie është i rëndësishëm me qëllim që të mos preken nga krimi i organizuar në Kosovë. Përveç kësaj, edhe liberalizimi i vizave ka një lidhje të ngushtë me luftimin e kësaj dukurie. Kontrollimi dhe menaxhimi i kufirit duhet të jetë sa më efikas dhe trafikantët të luftohen me qëllim që pasojat të mos barten në vendet tjera.

Legjislacioni dhe politikat kundër trafikimit me njerëz

Në bazë të Kodit Penal të Përkohshëm të Kosovës trafikim me njerëz do të thotë:

> *'rekrutim, transportim, transferim, strehim ose pranim i personave me anë të mjeteve të kërcënimit ose të përdorimit të forcës apo me forma të tjera të detyrimit, rrëmbimit, falsifikimit, mashtrimit, apo keqpërdorimit të pushtetit apo të pozitës ose të një pozite të ndjeshme ose me anë të dhënies a marrjes së pagesave apo përfitimeve për të arritur pëlqimin e personit, që ka kontroll mbi personin tjetër me qëllim të shfrytëzimit'.*[2]

[2] Gazeta Zyrtare, Kodi i Përkohshëm Penal i Kosovës, neni 139 dhe 140, 6 korrik 2003. faqe 216.

Kodi i Përkohshëm Penal i Kosovës e cilëson trafikimin me njerëz si vepër penale. Si dukuri në Kosovë, trafikimi është brengosës. Bazuar në raportet e Departamentit të Shtetit Amerikan trafikimi me njerëz është një problem serioz në Kosovë. Ky raport e radhitë Kosovën në kategorinë e dytë,[3] pasi që është vend origjine, tranziti, dhe destinimi sa i përket trafikimit. Kjo nënkupton që institucionet tona duhet të bëjnë shumë në luftimin e kësaj dukurie. Qeveria e Kosovës ka hartuar një strategji dhe plan veprimi në nivel kombëtar për të luftuar trafikimin me njerëz. Në këtë strategji parashihet forcimi i mekanizmave institucional të policisë me qëllim të zvoglimit të këtij krimi. Pasi që strategjia është e gjërë, në Planin e Veprimit për Partneritet Evropian janë të listuara veprimet kryesore që është dashur të përmbushen gjatë viteve 2008-2010. Me këtë edhe Komisioni Evropian përmes Raportit të Progresit bën matjen e përmbushjes së kritereve për integrim si dhe kritereve për liberalizim të vizave.

Në PVPE, Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) implementimin e strategjisë kundër trafikim e ka identifikuar në prioritetet afatmesme.[4] Para këtij qëllimi, Kosova nuk kishte një strategji për vitet 2008-2010. Përpjekjet synonin që të kompletohet kjo strategji në gjysmën e parë të vitit 2008 dhe bashkë me të edhe plani i veprimit.

Përderisa viti 2008 parashihej të ishte vit i hartimit të strategjisë dhe planit të veprimit, viti 2009 mëtohej të ishte vit i fillimit të zbatimit të planit të veprimit e me këtë edhe strategjisë.
Ngritja e kapaciteteve të Drejtorisë Kundër Krimit të Organizuar (tani Shtylla e Hetimeve) në fushën e luftimit të trafikimit me njerëz listohej si prioritet. Poashtu, pjesë e strategjisë është edhe trajnimi i gjyqtarëve dhe prokurorëve.

Pasi që rastet e gjykimit të trafikimit janë të ndjeshme, aftësitë e duhura të gjyqtarëve janë të nevojshme. Sipas PVPE, këto trajnime është dashur të bëhen në çerekun e katërt të vitit 2009 nga Instituti Gjyqësor i Kosovës[5] dhe Policia e Kosovës.
Për të ngritur efikasitetin e institucioneve është e domosdoshme punësimi i policeve në njësitin kundër trafikimit. Përveç punësimit pajisja me mjete të nevojshme për këtë departament ka qenë një element tjetër i strategjisë. Në çerekun e fundit të 2009, policia është dashur të siguroj pajisje të reja me qëllim të rritjes së kapaciteteve në luftën kundër trafikimit.

Sa i përket policisë, rishikimi i mekanizmave të bashkëpunimit ndërmjet Njësive Qendrore dhe Regjionale Kundër Trafikimit me Qeniet Njerëzore është një veprim i identifikuar për të pasur një strukturë bashkëpunimi më frytëdhënës. Ky rishikim është dashur të plotësohej në çerekun e dytë të vitit 2009. Duke qenë se trafikimi me njerëz është një dukuri që i kalon kufijtë shtetëror, bashkëpunimi me vendet fqinje e më gjerë është i nevojshëm. Për këtë është synuar që MPB në çerekun e katërt të 2009 të nënshkruaj protokollet për bashkëpunim ndër-kufitar me Shqipërinë, Malin e Zi, dhe Maqedoninë.

Të gjeturat e hulumtimit

Që nga shpallja e pavarësisë, hartimi i politikave u bë pjesë e përgjegjësisë së instituconeve vendore. Në këtë rrafsh janë identifikuar disa suksese. Një nga to është hartimi i politikave. Me këtë, është hartuar koncept dokumenti për hartimin e strategjisë kombëtare për luftimin e trafikimit me njerëz në çerekun e parë të vitit 2008 nga MPB dhe institutucionet e organizatat relevante. Poashtu, në çerekun e tretë të 2008 është hartuar strategjia për luftën kundër trafikimit me njerëz dhe plani i veprimit.

[3] U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, qershor 2009, faqe 178 dhe U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010.
[4] Republika e Kosovës, Plani i Veprimit për Partneritet Evropian (PVPE),kap.2.3.3,
Drejtësia, Liria dhe Siguria. Luftimi i Krimit të Organizuar. Prishtinë,Korrik 2009, faqe122.
[5] Po aty.faqe.125

Gjithashtu, sa i përket policisë është bërë rishikimi i mekanizmave të bashkëpunimit ndërmjet Njësive Qendrore dhe Regjionale Kundër Trafikimit me Qeniet Njerëzore në çerekun e dytë të vitit 2009. Bashkëpunimi në mes njësisë qendrore dhe atyre regjionale të policisë nuk ka qenë edhe aq efektiv, sepse përgjegjësitë kanë qenë të decentralizuara (linjat e raportimit). Nga muaji shkurt i vitit 2010 është bërë centralizimi i përgjegjësive me ç'rast Departamenti për Anti-trafikim është një strukturë e njësuar. Vërejtja është në vonesën e centralizimit, sepse është paraparë të bëhet në çerekun e dytë të vitit 2009. Në maj të 2010 është aprovuar struktura e re organizative e Policisë së Kosovës me ç'rast Sektori i Hetimeve të Trafikimit me Qenie Njerezore (SHTQNJ) është avancuar dhe ngritur në Drejtori të Hetimit të Trafikimit me Qenie Njerëzore. Në bazë të këtij ri-organizimi, në përputhje me veprimet e parapara në PVPE, është vendosur edhe për rritjen e kapaciteteve njerëzore nga 35 të punësuar të ngritet në 57 zyrtarë policorë dhe 3 zyrtar civil. Poashtu, është caktuar numri i nevojshëm i personelit në qendrat regjionale.[6]

Për të përmbushur këtë planifikim, në muajin shtator të 2010 janë hapur konkurset për plotësimin e vendeve të krijuara.[7] Gjithashtu, rritja e numrit të personelit të gjinisë femërore në njësitë kundër trafikimit me njerëz deri më tani nuk ka ndodhur.[8] Njësitet regjionale kanë 3-4 të punësuar ku zakonisht është një femër dhe tjerët janë meshkuj. Ndërkaq, në bazë të Strategjisë Kombëtare për Luftimin e Trafikimit me Qënie Njerëzore dhe PVPE është paraparë punësimi i policeve për shkak të natyrës së punës. Me përfundimin e konkursit mbetet të vlerësohet përmbushja e këtij kriteri. Në të njëjtën kohë, me centralizimin e këtyre njësive është mundësuar që në rastet kur kërkohet prezencë më e madhe e policeve ato merren nga një regjion për regjionin tjetër.

Sa i përket gjyqësorit është bërë trajnimi në vazhdimësi i gjyqtarëve[9] në lëmi të specializuara si: shpërlarja e parave, krimi financiar dhe trafikimi me qenie njerëzore për kategoritë e gjyqtarëve dhe prokurorëve që zgjidhin lëndë nga këto lëmi. Trajnimi i gjyqtarëve dhe prokurorëve është pjesë e strategjisë, pasi që rastet e gjykimit të trafikimit janë të ndjeshme dhe aftësitë e gjyqtarëve duhet të jenë në nivelin e duhur, sepse trajtimi i lëndës dhe palëve është i ndryshëm. Organizata të ndryshme ndërkombëtare si ICITAP bëjnë trajnimin e gjyqtarëve, prokurorëve, dhe policëve në mënyrë të vazhdueshme kështu që edhe kjo pikë është duke u plotësuar.

Bashkëpunimi me vendet regjionale është pjesë e luftimit të trafikimit me njerëz. Në kuadër të bashkëpunimit, nënshkrimi i protokolleve për bashkëpunim ndër-kufitar me Shqipërinë, Malin e Zi, Maqedoninë dhe vendet tjera të rajonit është dashur të bëhet në çerekun e katërt të vitit 2009. Sukses është treguar nënshkrimi i marrëveshjes për "Ripranimin e Personave" në nëntor 2009 me Shqipërinë, "Lëvizjen e Ndërsjellë të Shtetasve" me Shqipërinë në mars të 2010, pastaj "Bashkëpunimi Policor Ndërkufitar" me Republikën e Shqipërisë në janar të 2010, marrëveshja për "Bashkëpunim Policor" me Republikën e Maqedonisë poashtu janar 2010. Përveç të arriturave, edhe ngecjet në përmbushjen e obligimeve që dalin nga PVPE nuk mungojnë. Në këtë rrafsh, marrëveshjet me Republikën e Malit të Zi mungojnë. Mirëpo, me vendet të cilat mungojnë marrëveshjet MPB dhe Policia e Kosovës zhvillon bahkëpunimin sipas Procedurës Standarde të Veprimit (PSV) dhe me ndihmën e mekanizmave tjerë, si IOM dhe EULEX. PSV mundëson bashkëpunim

[6] Planifikimet janë: Drejtoria dhe Sektori Qendror 17 zyrtarë policorë dhe 3 zyrtarë civil, njësia Prizren 7 zyrtarë policor, Prishtinë 8, Pejë 7, Mitrovicë 6, Gjilan 6, Ferizaj 6.
[7] Arben Paçarizi, u.d. i Drejtorisë së Hetimit të Trafikimit me Qenie Njerëzore, intervistë realizuar me 25 tetor, 2010, Prishtinë.
[8] Intervistim me Policinë e Kosovës në regjionet: Mitrovicë, Pejë, Ferizaj, Gjilan, Prizren, janar – shkurt 2010.
[9] Debatet e realizuara në regjionet e Kosovës, mars 2010.

individual të institucioneve pa kërkuar marrëveshje shtetërore ose njohje formale të autoritetit shtetëror. Si sfidë mbetet nënshkrimi i protokolleve me vendet e rajonit në mes të policive përkatëse për zbatim të marrëveshjeve të arritura.[10]

Si ngecje është furnizimi i njësive regjionale me pajisje dhe vetura të nevojshme. Njësitë regjionale për anti-trafikim kanë pranuar vetëm një veturë (njësia në Mitrovicë) gjatë kësaj kohe. Në qershor një veturë i është dhënë Njësisë Rajonale kundër Trafikimit në Mitrovicë dhe aktualisht vetëm Njësia Kundër Trafikimit në Ferizaj nuk ka veturë të njësisë. Me përcaktimin e strukturës organizative, parashihet të blehen vetura për shtyllën e hetimeve e me këtë edhe për drejtorinë kundër trafikimit me njerëz. Ndërkaq, pajisjet tjera (p.sh. vëzhguese) ekzistojnë.

Viktimat e trafikimit kanë vend strehimi. Mirëpo, viktimat potenciale si fëmijët lëmoshë-kërkues kanë më shumë probleme strehimi. Pengesë është mos-licencimi i 'shtëpive integruese' nga MPMS.[11] Në të gjitha regjionet e Kosovës policia dhe qendra e punës sociale janë ankuar në mungesën e një vendi ku fëmijët lëmoshë-kërkues si viktima potenciale të trafikimit do të gjenin strehë deri në marrjen e vendimit përkatës.[12] Gjithashtu, mungon buxheti momental për Qendrat e Punës Sociale.

Kjo do të thotë që në momentet që këta fëmijë merren nga policia dhe punëtorët social, shpenzimet momentale mbulohen me paratë e të punësuarëve në QPS ose PK. Këtu është paksa paradoksale që QPS-të kanë buxhet momental deri në 100 Euro në ditë, mirëpo gjatë tretmanit të fëmijëve lëmoshë-kërkues ankesa është për mungesë të mjeteve.

Përkundër trajnimeve të vazhdueshme, debatet e organizuara kanë vënë në pah mos-përkushtimin e gjykatave në luftimin e kësaj dukurie. Shembull, task-forcat nëpër komunat e mëdha shërbejnë për të koordinuar punën në luftim të kësaj dukurie. Por, këto grupe punuese nuk janë funksionale dhe gjykatat pothuajse gjithnjë mungojnë në takime. Fakti që gjykatat nuk i kushtojnë rëndësinë e duhur ceket edhe në rastet kur gjatë vendimeve gjyqësore nuk respektohen kufijtë e dënimit minimal të trafikantëve.[13]

Në përfundim, zbatimi i PVPE nga institucionet e Kosovës në fushën e luftimit të trafikimit me qenie njerëzore tregon se ka pasur sukses në hartimin e strategjisë dhe planeve, si dhe pjesërisht në arritjen e marrëveshjeve me fqinjët. Por, ka ngecje në forcimin e kapaciteteve institucionale siç është punësimi i personelit shtesë në njësitë anti-trafikim të policisë. Poashtu, nuk ka pasur lëvizje të suksesshme në arritjen e marrëveshjeve me të gjitha shtetet regjionale për të luftuar këtë dukuri për shkaqe politike. Përderisa ka përparim në forcimin e kapaciteteve, respektimi i faktorit kohë nuk ka ndodhur në të shumtën e rasteve.

III. Policia dhe hetimi i krimeve ekonomike dhe korrupsionit

Rruga e Kosovës drejt sundimit të ligjit dhe sigurisë kërkojnë institucione të forta dhe të afta për të luftuar krimin e organizuar. Një nga këto forma të krimit është edhe ai financiar e ekonomik. Për adresimin e kësaj çështje janë paraparë disa objektiva dhe aktivitete për Policinë e Kosovës në kuadër të PVPE-së.

---

[10] Intervistë me Ahmet Nuredini, u.d. në Drejtorinë për Menaxhim të Integruar të Kufirit, realizuar më 08.11.2010.
[11] Me këtë i referohemi strehimoreve, mirëpo për shkak të arsyeve etike nga punëtorët social është sygjeruar që të quhen 'shtëpi integruese'.
[12] Seri e debateve organizuar nga FIQ dhe partnerët, "Fëmijët lëmoshë-kërkues: përgjegjësia e institucioneve dhe shoqërisë", Gjilan, Ferizaj, Pejë, Gjakovë, Prizren, Mitrovicë, shtator-tetor 2010.
[13] U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010.

Pika 99 e PVPE ka vënë këtë objektiv: përforcimi i kapaciteteve të Njësisë (tani Drejtoria) për Hetime të krimeve ekonomike, financiare, dhe korrupsionit brenda Shtyllës për Hetime në kuadër të Policisë së Kosovës. Aktivitetet përfshijnë:

- Aprovimi i strukturës organizative në bazë të Ligjit për Policinë
- Njësimi dhe zhvillimi i funksioneve vendore të PK për krimet financiare.
- Trajnimi i stafit të Njësisë për Hetime Financiare
- Zhvillimi i bashkëpunimit operativ i DHKEK me institucionet tjera relevante për luftim dhe parandalim të shpërlarjes së parave
- Pajisja me teknikë adekuate në proporcion me numrin e stafit

Por, edhe miratimi i ligjeve[14] tjera ka qenë në funksion të luftimi të këtyre krimeve.

Legjislacioni dhe politikat

Legjislacioni në luftimin e krimeve ekonomike, financiare dhe korrupsionit ka filluar një fazë të re që nga viti 2008 me zëvendësimin e rregulloreve të UNMIK-ut me ligje. Tani janë bërë disa ligje si Ligji për Administrimin e aseteve kriminale tësekuestruara dhe konfiskuara ose ai për shpërlarjen e parave. Ndërkohë, edhe Kodi i Përkohshëm Penal i Kosovës e trajton këtë çështje.

Sa ka qenë UNMIK-u përgjegjës nuk ka pasur strategji në luftimin e krimit të organizuar dhe pas pavarësisë është filluar në hartimin e politikave. Prandaj, Policia e Kosovës ka strategjinë dhe planin e veprimit për luftimin e krimit të organizuar.

Të gjeturat e hulumtimit

Përmbushja e objektivave dhe veprimeve të PVPE-së nga Drejtoria e Hulumtimit për Krime Ekonomike dhe Korrupsion është brengosëse.[15] Sipas të gjeturave nga hulumtimi, Ligji mbi Policinë nuk është duke u implementuar dhe legjislacioni për luftimin e krimit financiar nuk është adekuat. Edhe pse sipas ligjit mbi policinë është paraparë formimi i policisë gjyqësore, ky mekanizëm nuk është themeluar deri më tani. Organizimi i DHKEK është i bazuar në ligj, por implementimi i mëtejshëm nuk është duke ndodhur. Shumë nga personat e intervistuar theksojnë se ligji nuk është i përshtatshëm dhe i mungojnë direktivat nënligjore për ta zbatuar.

Ligjet e miratuara përmbajnë paqartësi në aspektin e konfiskimit dhe prejardhjes së pasurisë.[16] Kështu që, policët kanë nevojë për komentar (dokument shpjegues) që precizon për zyrtarët e policisë kuptimin e neneve që nuk janë koncize. Këtij problemi i kontribuon edhe mosprezenca e prokurorëve në rastet e bastisjes.
Një nga veprimet ka qenë miratimi i strukturës së re organizative të policisë bazuar në Ligjin për Policinë. Ky ri-strukturim është bërë me ç'rast DHKEK funksionon si njësi e centralizuar në nivel të drejtorisë në kuadër të Shtyllës së Hetimeve.Ky centralizim ka ndikuar në menjanimin e linjave raportuese duke i thjeshtuar ato, si dhe koncentrim te resurseve humane dhe teknike gjatë aksioneve.

Stafi i DHKEK është dashur të trajnohet për hetimin e krimeve ekonomike gjithashtu. Vazhdimisht, DHKEK ka pasur trajnime për hetimet e krimeve ekonomike. Këto trajnime janë mbajtur për kontabilitet, financa, dhe analiza të krimit financiar. Megjithatë, ekziston brenga se këto trajnime nuk janë të mjaftueshme për nevojat e policisë. Trajnimet duhet të jenë më specifike dhe të avancuara.

---

[14] Shembull, Ligji për Shpërlarjen e Parave.
[15] Aksionet nga DHKEK nuk kanë munguar. Që nga fillimi i këtij viti është treguar rritje e rezultateve në luftimin e krimeve ekonomike dhe financiare.
[16] Burim jozyrtar.

Dukuri negative në këtë drejtori është ikja e personelit. Që nga themelimi i kësaj njësie 70%[17] e personelit profesional është larguar nga DHKEK si rezultat i pagave të ulëta. Ata janë punësuar në institucione tjera ku paga është më e lartë. Kjo pagë e ulët ndikon edhe në punësimin e stafit të ri kur ka raste edhe me shkollë të mesme të pranohen, pasi që mungon interesimi i njerëzve të kualifikuar sikurse mungon dhe përcaktimi i kritereve më të larta për punësim. Kjo i kushton buxhetit të Kosovës, sepse bëhen trajnime për personelin, ndërsa me shfaqjen e mundësive të reja, të punësuarit kanë mundësinë të punësohen në institucione tjera si bankat. Policia e Kosovës ende nuk ka krijuar kushte për mbajtjen e stafit profesional me qëllim të rritjes së kapaciteteve.

Krijimi i bashkëpunimit operativ të DHKEK me institucionet e tjera relevante (shembull: doganat) është e domosdoshme për parandalimin dhe luftimin e dukurisë së shpëlarjes së parave. Një sukses tjetër i MPB-së dhe policisë është krijimi i këtij bashkëpunimi operativ. Si rrjedhojë, në ushtrimin e detyrave DHKEK nuk ka hasur në probleme sa i përket bashkëpunimit me institucionet tjera.

Një nga ngecjet e identifikuara është rritja e numrit të personelit në DHKEK. Drejtoria për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit se bashku me njësitë Rajonale sipas Strukturës Organizative duhet te ketë 151 zyrtarë policor. Numri i personelit nuk është rritur në bazë të nevojave. DHKEK ka nevojë për personel shtesë që të funksionoj normalisht. Aq më tepër, njësitet regjionale kanë nevojë për personel profesional nga fusha e krimeve financiare. Në shtator është hapur konkursi për vende të reja. Tani për tani, duke i llogaritur edhe pjesëtarët e rinj (nga shatatori), ka arritur 80 % të stafit të paraparë me strukturën organizative.Por, ikjet nga kjo drejtori janë problem serioz në rritjen dhe zhvillimin e kapaciteteve.

Rritja e kapaciteteve bëhet edhe përmes trajnimeve. Trajnimet janë të vazhdueshme si brenda po ashtu edhe jashtë vendit. Trajnimet janë mbajtur për fusha gjegjëse si analizë të krimit financiar dhe hetime financiare. Edhe rritja e kapaciteteve përmes trajnimeve sfidohet nga largimi i personelit. Përderisa trajnimet duhet të jenë gjithnjë e më të avancuara ardhjet e reja të personelit ndikojnë që mos ketë specializime të trajnimeve.

Nga burime jozyrtare është kuptuar se nuk është bërë ndarja e buxhetit për Drejtorinë për Hetim të Krimeve Ekonomike, Financiare, dhe Korrupsionit. Arsyetimi ka qenë se është harruar dhe se njësitë regjionale duhet të gjejnë burime nga departamentet tjera të policisë. Fondet e limituara ndikojnë edhe në punën kundër krimit. Shembull, njësitë regjionale kanë vetëm 10 euro kredi mujore për telefon, ndërkohë që puna e tyre në terren kërkon më shumë shpenzime. Sipas Zyrës së Informimit në Polici, kjo Drejtori për vitin 2010 nuk ka pasur buxhet, mirëpo për nevoja te Drejtorisë është shfrytëzuar buxheti i Shtyllës se Hetimeve.

DHKEK duhet të ketë në dispozicion teknologjinë adekuate në përpjesëtim me numrin e stafit. Kjo njësi është e pajisur jo aq sa duhet me pajisje për hetime të këtyre krimeve. Por, brenga është për shkak të nevojës së vazhdueshme për furnizim me teknologjinë e avancuar dhe sofistikuar. Në të njëjtën kohë, jo të gjitha njësitë regjionale janë të pajisura mjaftueshëm. Disa nga njësitë regjionale kanë mjete të mjaftueshme përderisa tjerat nuk kanë teknologjinë e mjaftueshme. Një çështje tjetër është se njësitë regjionale është dashur të kenë mjete në proporcion me stafin. Por, të gjitha njësitë kanë mungesë të pajimeve për gjithë personelin. Këto njësi kanë veturat e nevojshme, por ju mungojnë mjetet si sistemi GPS, dylbitë e natës, dhe gjëra tjera që lidhen me teknologjinë informative (TI).

[17] Pyetësor me zyrtarët nga Drejtoria e Hulumtimit për Krime Ekonomike dhe Korrupcion.

IV. Zyrat Ndërlidhëse të Gjykatave

Si një nga objektivat e PVPE për vitin 2010, qasja në drejtësi mbetet një nga objektivat e shumta të sundimit të ligjit që lënë për të dëshiruar.[18] Përgjegjësitë e sistemit gjyqësor në Kosovë rregullohen në përputhje me mandatin e përcaktuar në bazë të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, kapitulli VII. Përveç kësaj, UNMIK-u në bashkëpunim të ngushtë me institucionet e Kosovës (IPVQ) në vitin 2005 ishin pajtuar për të siguruar pavarësinë organizative të gjykatave duke shpallur rregulloret 2005/52, 2006/25 si dhe Rregulloren 2006/26, shtojca (XV, paragrafi (VIII). Shpallja e këtyre rregulloreve ishte kurorëzimi i pjesës së parë të bartjes së përgjegjësive nga institucionet ndërkombëtare në ato vendore. Ky proces i bartjes së përgjegjësive vazhdon edhe pas shpalljes së pavarësisë, megjithëse në kohën e raportimi tonë, institucionet gjyqësore mbeten të brishta, në veçanti, ato nuk ushtrojnë asnjë funksion në disa pjesë të territorit të Kosovës, në veçanti në pjesën e veriore të Mitrovicës, komunat e Leposaviqit, Zveçanit dhe Zubin Potokut. Që nga periudha e politikës së "Standardeve për Kosovën", institucionet e Kosovës dhe UNMIK-ut kishin bërë përpjekje për të siguruar qasje në gjyqësi për të gjitha komunitetet në Kosovë. Si pasojë, ato themeluan Zyrat Ndërlidhëse të Gjykatave duke siguruar bazën ligjore 2006/25.[19]

Prapavija e problemit

Ndër të tjerash, Konventa Evropiane mbi të Drejtat e Njeriut në nenin 6.1 garanton qasjen në drejtësi. Përveç faktit se ky instrument i Këshillit të Evropës është i zbatueshëm në sistemin tonë ligjor dhe institucional nëpërmjet Kushtetutës së Kosovës,[20] Republika e Kosovës nuk ka arritur të siguroj instrumente dhe institucione që garantojnë zbatimin në praktikë të kësaj konvente, si pasojë, standardet e njohura nëpërmjet Kushtetutës së Republikës së Kosovës mbeten të pazbatuara.

Që nga përfundimi i luftës në Kosovë, bashkësia ndërkombëtare duke drejtuar shtyllën e parë "të drejtësisë dhe punëve të brendshme" nuk kanë arritur të vendosin një sistem të avancuar institucional dhe ligjor të sundimit të ligjit në Kosovë. Që nga ajo kohë, një pjesë e qytetarëve të Kosovës nuk kanë pasur mundësi të kenë qasje në gjykata, ndërsa pjesa tjetër e shoqërisë që ka pasur mundësi të siguroj qasje në shumicën e rasteve nuk kanë mundur të gëzojnë frytet e një procesi gjyqësor.[21]

Gjatë periudhës së "Standardeve para Statusit" dhe "Standardeve për Kosovën"[22] vetëm realizimi i të cilave mundësoj hapjen e procesit të diskutimit të statusit final të Kosovës, administrata e OKB-së në Kosovë nën mbështetjen e Ministrisë së Drejtësisë në vitin 2006 realizoi hapjen e 11 zyrave ndërlidhëse të gjykatave, të cilat që nga ajo periudhë edhe pse natyra e tyre është punë e pastër gjyqësore, mbeten nën përgjegjësinë e Ministrisë së Drejtësisë. Duke e shikuar nga këndi i pavarësisë së gjyqësorit, ashtu siç është përcaktuar me anë të rregullores së UNMIK 2005/52 dhe 2005/53, përgjegjësitë në lidhje me gjykatat ushtrohen veçmas nga Këshilli Gjyqësor dhe Prokurorial i Kosovës (ndërsa me legjislacionin i cili pritet të shpallet në tërësi, do të themelohet një Këshill Gjyqësor dhe një Këshill Prokurorial).

---

[18] Plani i Veprimit për Partneritet Evropian(PVPE), kapitulli 3, pika 31.Prishtinë 2010

[19] Kjo rregullore mund të shkarkohet në: http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_25.pdf

[20] Kosova nuk është anëtare e Këshilli të Evropës, por një numër të madh të instrumenteve të kësaj organizate i ka adoptuar qoftë nëpërmjet Kushtetutës së Republikës së Kosovës apo nëpërmjet procesit të përafrimit të legjislacionit vendor me standardet dhe praktikat e avancuara ndërkombëtare.

[21] Numri i lëndëve në gjykata në Republikën e Kosovës është rreth 213.000 lëndë të pazgjidhura, ku afërsisht gjysma e këtyre lëndëve janë lëndë të cilat nuk janë përmbaruar fare.

[22] Draft plani i "Standardeve për Kosovën" mund të gjendet në: http://www.unmikonline.org/standards/docs/ksip_alb.pdf

Mbajtja e përgjegjësive që lidhen me gjykatat në kuadër të Ministrisë së Drejtësisë së Republikës së Kosovës është në kundërshtim me frymën e reformës ligjore për gjyqësorin në Kosovës,[23] prandaj, zyrat ndërlidhëse në kuadër të Njësisë për Integrim Gjyqësor nuk duhet të mbeten nën përgjegjësinë e Ministrisë së Drejtësisë por ato duhet të barten në kuadër të Këshillit Gjyqësor të Kosovës.

Mandati i zyrave ndërlidhëse

Zyrat ndërlidhëse janë pjesë e Divizionit për Integrim Gjyqësor, i cili është pjesë e Departamentit për Qasje në Drejtësi në kuadër të Ministrisë së Drejtësisë. Përveç Rregullores 2006/25 të shpallur nga PSSP, deri më tani, nuk ekziston një bazë ligjore e cila në mënyrë të detajuar përcakton mandatin e zyrave ndërlidhëse të gjykatave në Kosovë.[24]

Sipas përshkrimit të bërë në faqen elektronike të Ministrisë së Drejtësisë, lë të kuptohet se këto zyra ofrojnë shërbimet siç janë:

-Transportimi i palëve në Gjykata/Prokurori publike;
-dhënia e udhëzimeve juridike dhe teknike palëve për qasje të lehtë në institucionet gjyqësore të vendit;
- Kryerja e shërbimeve të ndryshme logjistike dhe teknike për palët në Gjykata/prokurori, siç janë nxjerrja e dokumenteve të ndryshme nga arkivat e gjykatave, kryerja e shërbimeve tjera juridike për palët dhe aktivitete tjera të cilat kanë për qëllim adresimin e palëve përkatësisht lëndëve të tyre në institucionet e drejtësisë.

Siç u kuptua, mandati i zyrave është kryesisht i ofrimit të ndihmës teknike dhe logjistike për palët të cilët nuk mund të kenë qasje në institucionet e drejtësisë dhe që vijnë nga rajone të populluara me pjesëtarë të komuniteteve pakicë, si dhe ofrimin e ndihmës nëpërmjet këshillave ligjore për këtë grupe.

Në lidhje me ofrimin e ndihmës juridike për palët, ekziston një dyfishim i hapur i përgjegjësive në mes të këtyre zyrave dhe mandatit të Komisionit për Ndihme Juridike të Kosovës,[25] i cili ndër të tjerash, ndihmën juridike falas e siguron për të gjitha kategoritë e rrezikuara përfshirë edhe komunitetet pakicë në Kosovë.

Ky komision ka qasje në gjithë territorin e Kosovës, përfshirë edhe pjesën veriore të Kosovës në të cilën mungon në pjesë të madhe prezenca institucionale e Republikës së Kosovës. Tashmë u kuptua se ofrimi i ndihmës juridike për palët e cënuara realizohet nga Komisioni për Ndihmë Juridike që ofron qasje të mirë në mbrojtjen e të drejtave të kategorive të cenuara dhe të varfëra. Duke pasur parasysh se shumica e pjesëtarëve të komuniteteve pakicë nuk ndodhen në marrëdhënie të rregullta të punës, shumica e tyre do të mund të kualifikoheshin në kategorinë e përfituesve të ndihmës juridike falas nga komisioni për ndihmë juridike. Përveç ndihmës juridike që zyrat për ndihmë juridike ofrojnë në vendet ku ato ndodhen, Komisioni për Ndihmë Juridike ofron ndihmë juridike edhe mobile duke ju ofruar mbështetjen e duhur juridike grupeve të revokuara atje ku ato grupe jetojnë.

E vetmja mbështetje që mbetet e pa mbuluar nga institucione tjera e që duhet të ofrohet nga Zyrat Ndërlidhëse është ndihma teknike, siç mund të jetë ajo e transportimit të palëve. Megjithatë, në pjesën në vijim në lidhje me shkallën e funksionimit të këtyre zyrave gjatë periudhës sa zgjatë ky projekt, mund të përfundojmë se këto zyra nuk ofrojnë as ndihmën teknike meqë shumica e tyre mbeten jo-funksionale.

[23] Autorët e këtij punimi kanë qenë të angazhuar në ndërtimin e Ministrisë së Drejtësisë, poashtu edhe në ndërtimin e infrastrukturës ligjore të këtij sektori. Rekomandimet e tyre në lidhje me vendosjen e Divizionit për Integrim Gjyqësor në Ministrinë e Drejtësisë janë bartur gjithashtu edhe në Raportin e Organizatës FREDOM, e cila ishte e angazhuar në vlerësimin funksional të Qeverisë së Kosovës, rekomandimet e të cilës organizatë nuk janë marrë parasysh. Për më shumë informacione mund të shkarkoni raportin në: http://www.fridomks.org/media/105a%20MoJ.pdf.

[24] Publikisht janë të rralla informacionet e qasshme në lidhje me funksionimin e këtyre zyrave. Informacione të kufizuara mund të gjeni në http://www.osce.org/publications/mik/2007/11/27872_975_en.pdf, faqe 7, http://www.md-ks.org/?page=1,50, www.eulex-kosovo.eu/home/docs/A6%20ALB%20.pdf

[25] Për më shumë, shih Rregulloren e UNMIK nr 2006/36 në: http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_36.pdf.

Niveli i funksionimit

Zyrat për Ndërlidhje me Gjykata operojnë në këto lokacione:

- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Graçanicë (Zyra Kryesore)
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Novobërd
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Gorazhdevc
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Hoqë të Madhe
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Vërbovc
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Shillovë
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Prilluzhë
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Mitrovicë
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Novakë
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Bablak
- Zyra Për Ndërlidhje me Gjykata në Osojan

Nga vlerësimet që programi jonë i monitorimit ka realizuar në këto pjesë të territorit të Republikës së Kosovës, kemi ardhur deri te konkludimi se shumica e këtyre zyrave nuk kanë asnjë funksion praktik.
Partnerët e këtij projekti kanë vepruar në monitorimin në terren të këtyre zyrave duke zhvilluar anketa në terren me qytetarë të lokacioneve ku ndodhen këto zyra, intervista me gjyqtarë, si rezultat siç do të shihet më poshtë, disa nga zyrat nuk funksionojnë fare.

Të gjeturat e hulumtimit

Në këto Zyre punojnë gjithsej 29 zyrtarë për ndërlidhje me Gjykatat si dhe pozita e shefit të Sektorit. Nga intervistat e zhvilluara nga partnerë të projektit tonë, është vërtetuar se në lidhje me ofrimin e shërbimeve për qytetarë nga këto zyra ka pak njohuri ose qytetarët e vlerësojë se këto zyra nuk japin asnjë ndihmesë, meqë nuk ka më shumë se disa lëndë dhe qytetarët kryesisht nuk kanë fare informacion për ekzistimin e zyrave.

Gjatë periudhës së monitorimit është vërtetuar se 5 nga 11 zyrat nuk funksionojnë fare. Këto janë: Zyrat Ndërlidhëse me gjykatat në Prilluzhë (komuna e Obiliqit), Osojan (komuna e Istogut), Vërbovc (komuna e Vitisë) dhe Shillovë (komuna e Gjilanit), zyrtarët e të cilave i kishin braktisur zyrat pas shpalljes së pavarësisë së Republikës së Kosovës. Këto shënime të nxjerra nga monitorimi jonë dëshmojnë të kundërtën e raportit të fund vitit 2009 të Ministrisë së Drejtësisë, i cili raport prezanton plotësisht funksionale të gjitha zyrat ndërlidhëse me gjykatat.[26]

Vlen të theksohet në veçanti se pjesëtarët e komuniteteve pakicë në rastin e Gjykatës së Ferizajt, lëndët e tyre i procedojnë në gjykatë pa kërkuar fare ndihmën e Zyrës Ndërlidhëse në Bablak. Nga situata të tilla, mund të nxjerrim konkludimin se Zyrat për Ndërlidhje me Gjykata kanë qenë domosdoshmëri e plotësimit të "Standardeve për Kosovën" e jo domosdoshmëri dhe mundësi për qasje më të mirë të qytetarëve në drejtësi. Gjatë hulumtimeve të bëra, nuk kemi hasur në asnjë dokument analize që ka konkluduar se këto zyra duhet të themelohen në këtë formë dhe duhet të mbesin nën përgjegjësinë e Ministrisë së Drejtësisë.

[26] Shih raportin e publikuar në faqen zyrtare të Ministrisë së Drejtësisë në: http://www.md-ks.org/?page=1,101. Ndërsa për të vërtetuar shënimet tona, mund të lexoni edhe këtë lajm të publikuar në lidhje me nivelin e funksionimit të zyrave: http://gov.publiku.com/note/28630/ministrja-e-drejt%C3%ABsis%C3%AB-znj-nekibe-kelmendi.html.
[27] Nga intervista me Kryetarin e Gjykatës së Ferizajt, janar 2010.

Në zyrat tjera në raste të rralla ekziston një numër shumë i vogël prej 1-5 kërkesa të dorëzuara që nga themelimi i këtyre zyrave.

Në më shumë se 80% të të intervistuarave në lokalitetet ku ndodhen këto zyra, janë deklaruar se nuk kanë asnjë njohuri për ekzistimin e tyre dhe nuk i janë drejtuar asnjëherë këtyre zyrave për ndihmë në qasje në drejtësi. Të intervistuarit kanë deklaruar se kanë probleme ligjore por se institucioneve të drejtësisë nuk i janë drejtuar nëpërmjet këtyre zyrave.

Është e çuditshme se si qytetarët e këtyre 11 lokacioneve kryesisht nuk kanë njohuri në lidhje me ekzistimin e këtyre zyrave, duke pasur parasysh se ato ndodhen në fshatra ku numri i banorëve është shumë i vogël dhe edhe fizikisht janë shumë afër tyre. Për më shumë se kaq, partnerët tanë që kanë zhvilluar monitorimin në terren kanë vërtetuar se këto zyra nuk kanë asnjë shenjë identifikuese.

Ndikimi buxhetor i funksionimit të këtyre zyrave

Gjithë kjo strukturë institucionale dhe funksionimi i saj kanë ndikim në buxhetin e Republikës së Kosovës. 30 pozita zyrtare merroga mesatare prej 200 euro[28] për çdo zyrtar, 11 zyra për të cilat së paku duhet siguruar një zyrë dhe një veturë dhe shpenzimet tjera operacionale, mund të kalkulohet sa ka ndikim në buxhetin e Kosovës në mbi 200.000 euro në vit shpenzime (minimalisht). Ky buxhet i Qeverisë së Republikës së Kosovës, përveç gjithë insistimit politik për integrim dhe qasje në drejtësi, duhet të siguroj rezultate të prekshme të integrimit të të gjitha komuniteteve në sistemin e drejtësisë.

PVPE

Plani i Veprimit për Partneritet Evropian duhet të jetë i formuluar në mënyrë më të qartë, ashtu që, të bëhet ndarje e qartë në mes të kërkesave që kanë të bëjnë më Zyrat për Ndërlidhje me Gjykatat dhe Komisionin për ndihmë Juridike.[29] Nëse lexohet me kujdes Pika 31: "Fuqizimi i qasjes në drejtësi për komunitetet pakicë dhe rifuqizimi i mekanizmave, siç janë zyrat për ndërlidhje me gjykata", nënkupton se objektivi kryesor është qasja në drejtësi, mirëpo, institucioni që është identifikuar të realizoj këtë objektiv, zyrat për ndërlidhje të gjykatave janë treguar plotësisht të padobishme për qytetarin, të dëmshme për buxhetin, dhe pengesë për të raportuar pozitivisht në lidhje me zbatimin e këtij standardi.

Andaj, PVPE duhet të përmbaj një formulim të ri që nuk i referohet forcimit të zyrave për ndërlidhje me gjykata, por të përmbaj vetëm objektivin e rritjes së qasjes në drejtësi për komunitetet pakicë. Mënyra se si institucionet do ta realizojnë atë, qoftë nëpërmjet programeve gjyqësore, qoftë me anë të ndihmës juridike falas apo edhe forcimit të zyrave ndërlidhëse me gjykata, duhet të mbetet i përfshirë në kërkesa e jo në objektiva të përziera me kërkesa paraprakisht.

Përveç integrimit, institucionet duhet të sigurojnë qasje dhe ofrim të shërbimeve për qytetarët e Republikës së Kosovës në 11 zyrat e hapura të ndërlidhjes me gjykata në anë të ndryshme të Kosovës. Çfarë është rëndësia e tyre nëse ato ekzistojnë dhe shpenzojnë buxhetin e vogël të Republikës së Kosovës, por nga funksionimi i tyre nuk përfitojnë qytetarët e komuniteteve pakicë të atyre zonave në të cilat ndodhen këto zyra.

[28] Në vlerë minimale.

[29] Shih referencën që shënon në PVPE në pikën 31.1. duke ju referuar prioritetit 33, pikave 4, 5, 6, 7, dhe 9 të cilat kanë të bëjnë me Komisionin për ndihmë juridike.

Divizioni për Integrim Gjyqësor në kuadër të Ministrisë së Drejtësisë duhet të bartet në kuadër të Këshillit Gjyqësor të Kosovës për arsyet që u thanë në pjesën hyrëse të cilat, ndër të tjerash, cenojnë pavarësinë e gjykatave dhe ngatërrojnë përgjegjësitë me institucionet e gjyqësorit dhe jo vetëm.

Duhet të eliminohet dyfishimi i përgjegjësive që ushtrojnë këto zyra dhe sektori për integrim gjyqësor dhe Komisioni për Ndihmë Juridike i Republikës së Kosovës. Në qoftë se komunitetet në Kosovë nuk kanë nevojë për më shumë qasje në drejtësi se sa shkalla të cilën e kanë momentalisht që është shprehur vetëm më disa lëndë për disa vite të themelimit të këtyre zyrave në gjithë territorin e Kosovës, institucionet duhet seriozisht të marrin parasysh nëse më të vërtetë ato duhet të ekzistojnë apo mund të mbyllen plotësisht, meqë komunitetet pakicë kanë më shumë liri të lëvizjes se sa para disa vitesh, si dhe funksionimi i këtyre zyrave ka një kosto relativisht të lartë buxhetore andaj, nësepërfitimi nga ekzistimi i tyre është me i vogël se shpenzimet që bëhen ato duhet të mbyllen.

V. Bashkëpunimi ndërkombëtar në drejtësi

Nënshkrimi i marrëveshjeve ndërkombëtare[30] për bashkëpunim juridik ndërkombëtar pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës konsiderohet si një nga përgjegjësitë e bartura nga institucionet ndërkombëtare.[31]
Gjatë administrimit të Kosovës nga administrata e OKB-së, nënshkrimi dhe zbatimi i tyre bëhej nga personeli ndërkombëtar të angazhuar në kuadër të UNMIK, shtylla e parë e drejtësisë dhe punëve të brendshme. .

Prapavija e problemit

Gjatë tranazicionit institucional, UNMIK kishte bartur një pjesë të përgjegjësisë në Ministrinë e Drejtësisë: Rregullorja mbi themelimin e Degës së Ekzekutivit 2005/53, në aneksin (xv) mbi Ministrinë e Drejtësisë, pika (xvi) përcakton *"Ofron mbështetje me ekspertë në përgatitjen e marrëveshjeve të Qeverisë në fushën e bashkëpunimit ndërkombëtar, që ato të arrihen në përputhshmëri me Kornizën Kushtetuese"*.

Kjo përgjegjësi e Ministrisë së Drejtësisë[32] gjatë periudhës para shpalljes së pavarësisë është shfrytëzuar vetëm për diskutimin e nënshkrimit të marrëveshjes se IPA-së me BE-në në mes të IPVQ-ve dhe Zyrës Ndërlidhëse të Komisionit Evropian, por asnjëherë në ndonjë tjetër marrëveshje qoftë edhe të bashkëpunimit ndërkombëtar.
Përgjegjësitë e plota nga kjo fushë, Ministria e Drejtësisë i ka bartur nga UNMIK në mars të vitit 2009 (më shumë se një vit pas shpalljes së pavarësisë).[33] Në veçanti, pas njohjeve dhe themelimit të marrëdhënieve bilaterale të Kosovës me shtetet që kanë njohur pavarësinë, nënshkrimi i këtyre marrëveshjeve është dashur të ndodhë pa vonesë, përkundrazi, Republika e Kosovës, gjegjësisht, Ministria e Drejtësisë[34] ka arritur të nënshkruaj vetëm dy marrëveshje deri më tani: një marrëveshje me Republikën e Belgjikës[35] dhe një marrëveshje për bashkëpunim juridik-ndërkombëtar me Zvicrën.[36]

---

[30] Kapitulli 2, pika 30 e PVPE përcakton: rritja e mundësive për të përmbushur standardet ndërkombëtare në trajtimin e çështjeve të bashkëpunimit të ndërsjellët ligjor të kërkesave për ndihmë ligjore në fushën penale dhe kërkesave për ekstradim". Monitorimi jonë nuk është kufizuar vetëm në formulimin e tillë të PVPE-së. Përkundrazi, siç do të shihet në këtë dokument, institucionet e Kosovës nuk kanë qenë në gjendje të nënshkruajnë marrëveshje ndërkombëtare, andaj, formulimi duhet të pësoj plotësim në PVPE-në e vitit të ardhshëm duke mos reflektuar vetëm standard teknike dhe humane, por edhe përmbajtësore siç është vet nënshkrimi i marrëveshjeve.
[31] Saktësisht, në këtë fushë të përgjegjësisë, Ministria e Drejtësisë ka marrë të gjitha përgjegjësitë nga UNMIK-u, me datën 20 mars 2009.
[32] Ky punim nuk analizon vonesat në përgatitjen e legjislacionit që lidhet me këtë fushë dhe të propozuara në agjendën legjislative të Qeverisë së Republikës së Kosovës.
[33] Udhëzim Administrativ që ka mundësuar këtë bartje të përgjegjësisë është miratuar nga Ministria e Drejtësisë me datën 20 mars 2009.
[34] Ministria e Drejtësisë ka një Divizion të quajtur "divizioni për bashkëpunim juridik-ndërkombëtar" në kuadër të Departamentit Ligjor të Ministrisë së Drejtësisë, i cili përbëhet nga 18 zyrtar me një buxhet për afër 155.000 euro në vit.
[35] Marrëveshja me Belgjikën është përfunduar në qershor të vitit 2010.
[36] Marrëveshja me Zvicrën është pranuar, por pritet vetëm akti ceremonial.

Përgatitja e këtyre marrëveshjeve ndër të tjerash duhet të bëhet në harmoni të plotë me Konventën Evropiane për Transferimin e Personave të Dënuar, të datës 21 mars 1983, dhe protokollit shtesë e cila nuk është ratifikuar nga Republika e Kosovës pas shpalljes së pavarësisë për arsye të njohura tashmë, sepse Kosova nuk është pjesë e shumicës nga organizatat ndërkombëtare përfshirë Këshillin e Evropës.
Vlen të theksohet dhe vlerësohet se personeli përgjegjës administrativ i Ministrisë së Drejtësisë ka përgatitur një numër të madh të draft-marrëveshjeve,[37] të cilat i ka përcjellë në shumicën e shteteve me të cilat Kosova ka një interes për bashkëpunim juridik, mirëpo, bartësit e funksionit politik në veçanti gjatë vitit 2009 nuk janë treguar mjaftueshëm të zellshëm për të konkluduar ato me shtetet në fjalë.

Vetëm në periudhën nga qershori deri në fund të tetorit të vitit 2010, falë punës së Divizionit për Bashkëpunim Juridik Ndërkombëtar dhe angazhimit të ministrit të ri, z. Haki Demolli, Ministria e Drejtësisë realizoi nënshkrimin e dy marrëveshjeve. Pritet që deri në fundin e muajit tetor të caktohen datat për nënshkrimin e marrëveshjeve edhe me Republikën e Maqedonisë, Republikën e Shqipërisë dhe atë tëTurqisë. Nga dita e shpalljes së pavarësisë kishin kaluar më shumë se dy vite gjatë të cilave Qeveria e Kosovës, Ministria e Drejtësisë nuk kishte nënshkruar asnjë marrëveshje në fushën e bashkëpunimit juridik-ndërkombëtar.[38] Për më shumë se kaq, përveç që Kosova ka "trashëguar" marrëveshjet e nënshkruara nga UNMIK të cilat kanë mbetur si relikte të këtij administrimi absolut me Kosovën, është dështmuar se në Kosovë ka nevojë për të sqaruar edhe zbatimin e marrëveshjeve të cilat janë të zbatueshme në Kosovë si pasojë e suksedimit shtetëror.[39]

Gjatë periudhës së fundit raportuese, duke pasur parasysh se ndryshimet politike në koalicionin qeverisës në Kosovë kanë ndikim të drejtpërdrejt në nënshkrimin e këtyre marrëveshjeve si dhe zbatimin e tyre, meqë ato varen nga nënshkrimi i ministrit të drejtësisë, nënshkrimi i tyre mund të mos ndodhë nëse ekzekutivi i vendit nuk autorizon dikë nga niveli më i lartë politik i qeverisë që të zëvendësoj ministrin e Drejtësisë në realizimin e këtyre detyrave.

Plani i Veprimit për Partneritet Evropian parashikon gjithashtu edhe rritjen dhe fuqizimin e personalit të Divizionit për Bashkëpunim Juridik Ndërkombëtar. Në tryezën tonë, mbajtur në muajin qershor 2010, është pranuar edhe nga përfaqësues të Ministrisë së Drejtësisë se ky Divizion ka nevojë për më shumë mbështetje meqë siç kuptohet, një numër i zyrtarëve të këtij divizioni nuk kanë njohuri të mjaftuara tëgjuhës angleze (edhe pse i gjithë bashkëpunimi juridik zhvillohet në gjuhen angleze), andaj atyre ju duhen edhe përkthyes. Kjo dështmon gjithashtu se politika e angazhimit të personelit të përgatitur në këtë institucion nuk është e nivelit të duhur.

---

[37] Rreth 36 draft-marrëveshje të përgatitura deri në pjesën e parë të vitit 2010, 30 draft-marrëveshje të përgatitura gjatë vitit 2009.
[38] Roli i Divizionit për Bashkëpunim Juridik-ndërkombëtar nuk mund të injorohet. Ky Divizion vetëm gjatë vitit 2009 ka realizuar 12 ekstradime dhe ka proceduar me mijëra kërkesa për ndihmë juridike ndërkombëtare. Si shumica e institucioneve, divizioni ka më shumë nevojë për personel, përkthyes dhe buxhet shtesë.
[39] P.sh. rasti i zbatimit të marrëveshjes së nënshkruar në vitin 1905 nga mbretëria e Jugosllavisë së atëhershme e cila u bë temë e diskutimit në mes të institucioneve të ndryshme në Kosovë, vendore dhe ndërkombëtare gjithashtu.

Rezultatet

Mosnënshkrimi i marrëveshjeve ndërkombëtare paraqet ngecje në përmbushjen e obligimeve të drejtuesve të Ministrisë së Drejtësisë. Meqë ky proces mund të shihet si proces teknik, duam të argumentojmë se mosnënshkrimi i këtyre marrëveshjeve nuk është pamundësia teknike dhe e personelit (të shërbyesve civil) të përgatitjes së draft-marrëveshjeve, por kemi të bëjmë me mungesën e vullnetit politik dhe energjisë për të drejtuar këtë dikaster shtetëror. Këto draft-marrëveshje janë "template" (dokumente model) të cilat negociohen në terma të veçantë në mes të palëve. Është i domosdoshëm vullneti politik i dyanshëm për të ndodhur nënshkrimi i tyre, shërbyesit civil më kot shkëmbejnë draft-marrëveshjet nëse vullneti politik dhe energjia për punë mungon.

Deri në këtë moment, shërbyesit civil të Ministrisë së Drejtësisë sa i përket bashkëpunimit juridik ndërkombëtar në çështjet penale dhe civile kanë përgatitur 36 Propozim-Marrëveshje për Transferimin e Personave të Dënuar, të cilat marrëveshje iu kanë drejtuar Ministrive të Drejtësisë të vendeve të rajonit, vendeve të Bashkimit Evropian dhe vendeve me të cilat ka interes reciprok sa i përket bashkëpunimit juridik ndërkombëtar në çështjet civile dhe penale. Ndër këto shtete bëjnë pjesë: Zvicra, Gjermania, Suedia, Norvegjia, Republika e Maqedonisë, Italia, Turqia, Republika e Shqipërisë, Belgjika, Luksemburgu, Danimarka, Polonia, Franca, Estonia, Portugalia, Bullgaria, Hungaria, Kroacia, Çekia, Letonia, Finlanda, Luksemburgu, Austria, Holanda, etj.
Vetëm një numër i vogël i shteteve të lartpërmendura kanë shprehur vullnetin për të negociuar nënshkrimin e këtyre marrëveshjeve. Si pasojë, marrëveshjet e nënshkruara që në kohën e UNMIK-ut akoma mbeten në fuqi.

Përveç këtyre, siç u tha më lartë, ekziston interpretim kundërthënës në mes të institucioneve se cilat marrëveshje akoma mbeten në fuqi e janë të nënshkruara që nga koha e mbretërisë Jugosllave dhe ish-Jugosllavia. Ky problem kërkon analizë të aspekteve të suksedimit shtetëror dhe detyrimeve që ka marrë Kosova në përputhje me Propozimin Gjithëpërfshirës të z. Ahttisari, në përputhje me Konventat e Vjenës mbi suksedimin shtetëror etj. Mungesa e një qartësimi të tillë ndikon në uljen e sigurisë juridike të qytetarit të vendit tonë, por edhe të shtetasve të huaj në Kosovë, si dhe shkakton përplasje të interesave të panevojshme diplomatike, kur për një marrëdhënie juridike janë të interesuara më shumë se dy shtete.

Ndër të tjerash, kjo çështje dëshmon edhe mosrealizimin me sukses të ndërtimit të marrëdhënieve të vendit tonë me shtetet tjera të cilat kanë njohur statusin juridik sovran të Kosovës.

Gjithashtu, tranzicioni ligjor i parashikuar të realizohet gjatë fazës së negociatave për statusin final dhe pas shpalljes së pavarësisë, nuk është përfunduar akoma pa marrë parasysh se shpallja e pavarësisë ka ndodhur para 29 muajve. Ky tranzicion ligjor, ndër të tjerash ka reflektuar në gjithë infrastrukturën institucionale (bartjen e përgjegjësive), si dhe në tranzicionin ligjor (amendamentimin e gjitha legjislacionit të aplikueshëm dhe bërjen e tij konsistent me përgjegjësitë e marra nga institucionet vendore pas shpalljes së pavarësisë). Ndikimet në mosrealizimin e kësaj pjese të përgjegjësisë institucionale janë të natyrës politike dhe menaxheriale. Gjatë periudhës së ndryshimeve të bartësve të përgjegjësive në Ministrinë e Drejtësisë është vërejtur intensitet i ndryshëm i punës, duke ju qasur problematikës së bashkëpunimit juridik ndërkombëtar.

Mosekzistimi i marrëveshjeve ndërkombëtare është rezultat i nivelit të ulët të ndërtimit të raporteve bilaterale të Kosovës me vendet tjera, si dhe në integrime regjionale në veçanti në Këshillin e Evropës, integrimi në të cilin për Kosovën në situatën aktuale është i pamundur për shkak të qëndrimit të prerë kundër pavarësisë së disa nga shteteve anëtare të Këshillit të Evropës, e të cilat kanë ndikim të madh në politik-bërjen e kësaj organizate evropiane (nga këto shtete mund të përmendet Rusia, Serbia, Rumania, Sllovakia, Qipro, Greqia, Spanja etj).

Përfundimisht, në mungesë të një bashkë-punimi të tillë me shtetet e ndryshme, Republika e Kosovës nuk është në gjendje të themeloj raporte bilaterale në fushën e sundimit të ligjit, në veçanti bashkëpunimit juridik ndërkombëtar dhe ekstradimit. Në këto raporte duhet përfshirë institucionet ndërkombëtare prezent në vendin tonë për të lehtësuar bashkëpunimin. Duhet pranuar faktin se bashkëpunimi juridik ndërkombëtar me një numër shtetesh nuk mund të imagjinohet pa ndihmën ndërkombëtare për shkak të raporteve politike. Raste të tilla mund të kualifikohen bashkëpunimi me Republikën e Serbisë, Bosnjës dhe Hercegovinës dhe ngjashëm.

Bashkëpunimi me këto shtete ka shumë rendësi për shkak të proceseve të përbashkëta të integrimeve në BE që ka i gjithë rajoni jonë, për shkak të lëvizjes së qytetarëve (në veçanti diaspora jonë lëviz drejte vendeve ku punojnë nëpërmjet territorit të Serbisë dhe B&H), për shkak të agjendave të luftimit të "përbashkët" të krimit, trafikimit me qenie njerëzore, korrupcionit dhe formave tjera të shkeljes së ligjit. Duke ditur se Kosova ka një diasporë mjaft të zhvilluar, si dhe numrit potencial të të ndjekurve qoftë jashtë apo brenda territorit të Kosovës, kur si subjekt mund të jenë edhe shtetasit jokosovar, pasojat janë të gjithanshme, financiare, institucionale dhe të vonesave edhe në gatishmërinë e vendit tonë në integrimet në institucionet dhe mekanizmat ndërkombëtar të sundimit të ligjit.

Në mungesë të bashkëpunimit juridik ndërkombëtar, sidomos me shqetësim duhet të trajtohet çështja e kërkesave për fletë-arreste ndërkombëtare të bëra gjatë dhe pas luftës së vitit 1998-1999 nga Republika e Serbisë kundër qytetarëve të Kosovës. Jemi dëshmitarë të rasteve eklatante të arrestimit dhe ndalimit të personaliteteve publike, sa herë që ata ndodhen në një hapësirë ku institucionet ndërkombëtare të ndjekjes kanë qasje dhe autoritet në ndalimin e personave të kërkuar.

Mbetet fakt i pamohueshëm se në mungesë të vendosjes së raporteve diplomatike me vendet të cilat nuk e kanë njohur Kosovën, rolin kryesor kanë institucionet ndërkombëtare të përfaqësuara në Kosovë (në veçanti misioni i Bashkimit Evropian për Sundimin e Ligjit në Kosovë-EULEX).
Raste i tillë është ai në raport me Republikën e Serbisë me të cilën Republika e Kosovës nuk ka të vendosura marrëdhënie diplomatike ose të bashkëpunimit juridik. Si pasojë, ky "bashkëpunim" mund të lehtësohet vetëm nëpërmjet "asistimit" që siguron misioni i BE-së për Sundimin e Ligjit në Kosovë, EULEX.

Megjithatë, vlen të theksohet siç u potencua dhe në përmbajtjen e këtij kërkimi, në periudhën e fundit, është treguar një rritje e përgjegjshmërisë në këtë fushë në veçanti në nivelin politik nën drejtimin e Ministrisë nga ministri Haki Demolli (që nuk mund të thuhet edhe për periudhën e drejtimit të Ministrisë së Drejtësisë nga ministrja Nekibe Kelmendi). Mirëpo, vakumi i krijuar me lëkundjet politike të fundit, paraqet një pengesë shumë të madhe në arritjen e objektivave për nënshkrimin e marrëveshjeve ndërkombëtare, si dhe për zbatimin e tyre në praktikë.

VI. Përfundim

Që nga shpallja e pavarësisë hartimi i politikave u bë pjesë e përgjegjësisë së institucioneve vendore. Me ç'rast, deri më tani me zhvillimin e kësaj pune, është diktuar dhe (mos)efiçienca dhe (mos)arritshmëria e përmbushjes së PVPE-ve në sektorët përkatës.
Zbatimi i PVPE-ve nga institucionet e Kosovës në fushën e luftimit të trafikimit me qenie njerëzore tregon se ka pasur sukses në hartimin e strategjisë dhe planeve, si dhe pjesërisht në arritjen e marrëveshjeve me fqinjtë. Por, ka ngecje në forcimin e kapaciteteve institucionale, siç është punësimi i personelit shtesë në polici në njësinë kundër trafikimit. Poashtu, nuk ka pasur lëvizje të suksesshme në arritjen e marrëveshjeve me të gjitha shtetet regjionale për të luftuar këtë dukuri kryesisht për shkaqe politike. Përderisa ka përparim në forcimin e kapaciteteve, respektimi i faktorit kohë nuk ka ndodhur në të shumtën e rasteve.

U diktua se përmbushja e objektivave dhe veprimeve të PVPE-së nga Drejtoria për Hetime të Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit është brengosëse. Ngritja në nivelin organizativ ka ndikuar që të rriten edhe kapacitetet në staf të kësaj drejtorie. Poashtu, centralizimi ka ndikuar në menjanimin e linjave raportuese, duke i thjeshtuar ato, si dhe koncentrim te resurseve humane dhe teknike gjatë aksioneve. Megjithatë, trajnimet jo të shumta dhe pak te avancuara kanë ndikuar që stafi të mos ketë dijeni të lartë rreth hetimit të krimeve ekonomike dhe luftimin e tyre.
Edhe pse deri më sot janë bërë trajnime të shumta, vakumi i efikasitetit qëndron në ikjen e personelit, dhe kjo ikje jo vetëm që ndikon drejtëpërdrejtë në punën e njësitit, por dhe në buxhetin e vendit, ngase lind nevoja për trajnime të pjestarëve të rinjë që rezulton me shpenzime të reja. Sa i përket buxhetit, duhet të tregohet kujdes nga të gjitha institucionet relevante dhe shoqëria civile që kjo Drejtori të ketë mjetet e mjaftueshme.

Ndonëse ky njësit është pajisur me mjete të shumta të teknologjisë, prap vërehet mungesë e mjeteve moderne në përpjestim me numrin e personelit.

Shfrytëzimi i Zyrave Ndërlidhëse të Gjykatave nga ana e qytetarëve serbë është në nivelet më të ulëta. Këto zyra ndërlidhëse janë shpenzues të buxhetit ndërsa në anën tjetër nuk janë funksionale. Me përmirësimin e lirisë së lëvizjes edhe qytetarët serbë shfrytëzojnë gjykatat komunale për të adresuar çështjet e tyre. Prandaj, duhet të ketë një vlerësim nga ana e institucioneve lidhur me ekzistencën e këtyre zyreve.

Republika e Kosovës nuk është duke krijuar raporte bilaterale në fushën e sundimit të ligjit, në veçanti bashkëpunimit juridik ndërkombëtar dhe ekstradimit si pasojë e mungesës së bashkëpunimit ndërkombëtar në drejtësi. Në këtë rrafsh, për të ngritur këtë bashkëpunim, nevojitet përkushtim më i madh i nivelit politik në konkretizimin e marrëveshjeve.

Mungesa e bashkëpunimit, duke marrë parasysh numrin potencial të të ndjekurve jashtë dhe brenda territorit, krijon pasoja të gjithanshme: financiare dhe institucionale që rezulton dhe me ndalesat e vendit tonë në integrimet ndërkombëtare.

Për shkaqe kryesisht politike, në shumë raste në vendosjen e marrëdhënieve me shtetet fqinje rol kyç luajnë institucionet ndërkombëtare të përfaqësuara në Kosovë, do të thotë se institucionet e vendin shpesh janë të përjashtuara nga këto procese.

Bazuar në hulumtimet nga këto katër fusha mund të thuhet se është punuar pak në ngritjen e kapaciteteve dhe funksionalizimin e mekanizmave në fushën e sundimit të ligjit.

Rekomandimet:

1. Nënshkrimi i protokolleve me vendet e rajonit në mes të policive përkatëse për zbatim të marrëveshjeve të arritura.
2. Të rritet personeli në Drejtorinë Kundër Trafikimit me Njerëz.
3. Të ketë një komentar (dokument shpjegues) mbi legjislacionin për hetimin e krimeve financiare, duke përfshirë edhe legjislacionin sekondar.
4. Prokurorët të jenë më të përfshirë në proceset hetimore gjatë bastisjeve për krime ekonomike/financiare.
5. Stafi i DHKEK-së të ketë trajnime më të thelluara në hetimin e krimeve eko-nomike, financiare, dhe korrupcionit.
6. Policia e Kosovës të krijojë kushte për mbajtjen e stafit profesional në punë në DHKEK me qëllim që të evitohet ikja e të punësuarve.
7. DHKEK ka nevojë për personel shtesë që të funksionoj normalisht. Aq më tepër, njësitet regjionale kanë nevojë për personel profesional nga fusha e krimeve financiare.
8. Fondet e limituara ndikojnë edhe në efiçiencën gjatë punës, prandaj duhet të ketë linjë buxhetore për DHKEK.
9. DHKEK-ja duhet të ketë në dispozicion teknologjinë adekuate në përpjesëtim me numrin e stafit.
10. Zyrat ndërlidhëse në kuadër të Njësisë për Integrim Gjyqësor nuk duhet të mbeten nën përgjegjësinë e Ministrisë së Drejtësisë, por ato duhet të barten në kuadër të Këshillit Gjyqësor të Kosovës.
11. Meqë vërehet se qytetarët nuk janë aspak të informuar për ekzistimin e këtyre zyreve, së paku vendosja e shenjave identifikuese është urgjente.
12. Qeveria e Republikës së Kosovës, përveç insistimit politik për integrim dhe qasje në drejtësi, duhet të siguroj rezultate të prekshme të integrimit të të gjitha komuniteteve në sistemin e drejtësisë.
13. Plani i Veprimit për Partneritet Evropian duhet të jetë i formuluar në mënyrë më të qartë, ashtu që të bëhet ndarje e qartë në mes të kërkesave që kanë të bëjnë më Zyrat Ndërlidhëse me Gjykatat dhe Komisionin për ndihmë Juridike.
14. PVPE-ja duhet të përmbajë një formulim të ri që nuk i referohet forcimit të zyrave ndërlidhëse me gjykata, por të përmbaj vetëm objektivin e rritjes së qasjes në drejtësi për komunitetet pakicë. Mënyra e realizimit: qoftë nëpërmjet programeve gjyqësore, qoftë me anë të ndihmës juridike falas apo edhe forcimit të zyrave ndërlidhëse.
15. Divizioni për Bashkëpunim Juridik Ndërkombëtar ka nevojë permanente për ndihmë teknike, sidomos për përkthyes.
16. Niveli politik të ketë përkushtim më të madh në konkretizimin e draft-marrëveshjeve ndërkombëtare.
17. Rekomandohet analizë e aspekteve të suksedimit shtetëror dhe detyrimeve që ka marrë Kosova në përputhje me Propozimin Gjithëpërfshirës të z. Ahttisari, në përputhje me Konventat e Vjenës mbi suksedimin shtetëror.

Bibliografia

1. A. Bryman, Social Research Methods, Second Edition, Oxford University Press, Oxford 2005

Dokumente:

2. Republika e Kosovës, Plani i Veprimit për Partneritet Evropian (PVPE). Prishtinë 2008
3. Republika e Kosovës, Plani i Veprimit për Partneritet Evropian (PVPE). Prishtinë,Korrik 2009
4. Republika e Kosovës, Plani i Veprimit për Partneritet Evropian(PVPE). Prishtinë 2010
5. U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, Qershor 2009
6. U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010

Dokumente Online:

7. Rregullorja 2006/25 mund të shkarkohet në:
http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_25.pdf
8. Draft plani i "Standardeve për Kosovën" mund të gjendet në:
http://www.unmikonline.org/standards/docs/ksip_alb.pdf
9. Raporti i Organizatës FREDOM mund të shkarkohet në:
http://www.fridomks.org/media/105a%20MoJ.pdf.
10. OSCE, How Can I Protect my Property Rights Through the Institutions of Kosovo?, tek:
http://www.osce.org/publications/mik/2007/11/27872_975_en.pdf
11. Ministria e Drejtësisë, Divizioni për Integrim Gjyqësor, mund të vizitohet në:
http://www.md-ks.org/?page=1,50,
12. UNMIK, Rregullorja nr 2006/36 për Ndihmë Juridike, qershor 2006, mund të shkarkohet në:
http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_36.pdf
13. Artikulli: Ministrja e Drejtësisë znj. Nekibe Kelmendi vizitoi Divizionin për Integrim Gjyqësor në Graçanicë17.09.08(18/09.09:24AM)
http://gov.publiku.com/note/28630/ministrja-e-drejt%C3%ABsis%C3%AB-znj-nekibe-kelmendi.html.

Intervista dhe debate:

14. Arben Paçarizi, u.d. i Drejtorisë së Hetimit të Trafikimit me Qenie Njerëzore, "Re: Info - shtesë për inkorporim në raportin tuaj", 25 tetor, 2010.
15. Rrahim Tërnava, Zyrtar i Sekretariatit në Antitrafikim, Ministria e Punëve të Brendshme, intervistë e realizuar me 26.03.2010, Prishtinë.
16. Intervistim me Policinë e Kosovës në regjionet: Mitrovicë, Pejë, Ferizaj, Gjilan, Prizren, janar – shkurt 2010.
17. Seri e debateve organizuar nga FIQ dhe partnerët me temën: "Luftimi i trafikimit me qenie njerëzore: të arriturat dhe sfidat", Gjilan, Ferizaj, Pejë, Gjakovë, Prizren, Mitrovicë, mars 2010.
18. Seri e debateve organizuar nga FIQ dhe partnerët me temën: "Fëmijët lëmoshë-kërkues: përgjegjësia e institucioneve dhe shoqërisë", Gjilan, Ferizaj, Pejë, Gjakovë, Prizren, Mitrovicë, shtator-tetor 2010.
19. Kodi i Përkohshëm Penal i Kosovës.

Shtypi ditor:

20. Gazeta Zyrtare.

November 2010

RULE OF LAW

capacities and functioning of institutions

Forum for Civic Initiatives

Kosovo Law Institute

© Copyrights.

No part of this publication may be reproduced or changed without permit of publisher.

Opinions stated in written or in electronic publications belong to the FIQ and KLI, and do not represent the views of NED and BTD.

Content

Chaptter I: SECURITY

Introduction.....5
Police investigation on trafficking in persons.....6
Legislation and policies against human trafficking.....6
Research findings.....7

Police investigation on economic and financial crimes.....9
Legislation and policy.....10
Findings of the research.....11

Chaptter II: JUSTICE

Court liaison offices.....12
Problem background.....12
The mandate of court liaison offices.....13
Level of functioning.....14
Findings of the research.....14
EPAP…… 15

International cooperation in justice.....16
Problem background.....16
Findings of the research.....18

Conclusion.....20
Recomandations.....21
Bibliography.....22

I. Introduction

Establishment of a country where the law rules is not only a declarative level but it also includes concrete actions in drafting and implementing policies. Among others, these policies include areas of security and justice and represent the objective of this report. Through assessment, this report aims to evaluate the readiness of policymakers in creating a country of the rule of law.

Making a country of the rule of law is of great importance. Equality before the law and justice are prerequisites for each individual to develop talent. This avoids the marginalization of certain groups within society. Also, visa liberalization and integration into the European Union have put the state of Kosovo before challenges that must be overcome in order for the country to integrate into European society. For aspirant states, EU integration predetermines democratic order where there is rule of law. But above all, it is to create a fair society offering opportunities for all citizens. Kosovo Government has drafted policies to achieve this target but their implementation requires the attention of civil society to contribute to implementation of good policies.

This report addresses four issues of the two areas. Security area treats the growth of police capacities in combating human trafficking and economic crime, financial crime and corruption. Regarding justice area, assessments are made regarding functioning of court liaison offices and international cooperation in justice. The main attitude is that despite a slight progress, the rule of law in these areas has not been a priority for national institutions.

This assessment report is based on qualitative research strategy, namely through evaluation research strategy. The main purpose of this strategy is to assess the implementation of certain policies. The main question arising from this strategy is whether a certain policy or intervention was met.[1] The Progress Report of the European Commission (EC) and the European Partnership Action Plan (EPAP) shall be used to address the assessments. EC report is used for identifying shortcomings in the rule of law while EPAP is a document aimed at identifying the priorities of the government. Therefore, compliance with policies will be assessed by identifying interventions intended to occur.

Regarding the method, several techniques were used. Most important ones are interviews with officials and members of civil society involved in relevant processes at both central and local level. Debates held in six regions of Kosovo also served as an indicator of implementation scale of certain actions of a policy. Part of the method was also monitoring of the actions of institutions through media and various reports. Fulfilment of a certain action and the time of fulfilment will serve as evaluation indicators.

This report is divided into four essays that have common background (rule of law) and methodology. The first essay is trafficking in human beings. This section makes assessments on the scale of EPAP fulfilment in terms of capacity building of police in combating this phenomenon. Here we found that there has been progress in the development and implementation of policies but the capacity increase of the police has been delayed.
The second essay deals with combating economic crime, financial crime and corruption.

[1] A. Bryman, Social Research Methods, Second Edition, Oxford University Press, Oxford 2005, page 40.

In this aspect too, EPAP foresees the implementation of interventions designed to enhance the functionality of the Directorate for Investigation of Economic Crime and Corruption (DHKEK). From the findings of this report, it is concluded that the number of staff was not increased and small salaries represent a problem in attracting professional candidates
The third essay (in the field of justice) is about access to justice for minorities. Court Liaison Offices are a significant part of the Progress Report in order to create access to justice for minorities. This essay concludes that these offices are not functional and do not serve the initial purpose they were established for. Positive changes in the free movement present a dilemma on whether these offices need to exist. As the fourth theme is international cooperation in justice. Although a new state of Kosovo has a duty to protect the interests of its citizens abroad. This report finds that progress has been made in drafting the agreements but has stagnated in their concretization as a result of lack of political will.

II. Police Investigation on Trafficking in Persons

Human trafficking is a modern form of slavery. Fighting this phenomenon is essential for European countries. Development and implementation of policies to combat trafficking is also a part of strengthening the rule of law because the vulnerable groups are potential victims of traffickers. This research aims to assess whether designated policies to increase police capacities are implemented and to provide information to citizens about the challenges regarding human trafficking.

Combating human trafficking is important for the creation of a legal state that protects all citizens and that does not become a host for this kind of slavery. Since human trafficking is a phenomenon that crosses state borders, fighting this phenomenon is also important for EU member states, so that they are not affected by organized crime in Kosovo. In addition, the liberalization of visas has a close connection with combating this phenomenon. Control and border management must be efficient and traffickers should be combated so consequences are not transferred to other countries.

Legislation and policies against human trafficking

According to the Provisional Criminal Code of Kosovo, trafficking in person means:

> *"trafficking in persons" means the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation".*[2]

[2] Official Gazette, Provisional Criminal Code of Kosovo, section 139 and 140, 6 July 2003. page 216.

Provisional Criminal Code of Kosovo considers human trafficking as a criminal offense. As a phenomenon in Kosovo, trafficking is worrying. Based on reports of the U.S. State Department trafficking in persons represents a serious problem in Kosovo. This report ranks Kosovo as the second category[3] since it is the place of origin, transit and destination in terms of trafficking. This means that our institutions should do more to combat this phenomenon. The Kosovo government has drafted a strategy and action plan at national level to combat trafficking in human beings. This strategy includes strengthening of the police capacities in order to reduce this crime. Since the strategy is broad, European Partnership Action Plan lists the main actions that should be met over the years 2008-2010. The European Commission through the Progress Report measures the criteria for integration and requirements for liberalization of visas.

Within EPAP, Ministry of Interior Affairs (MIA) has identified the implementation of anti-trafficking strategy in the medium-term priorities.[4] Before this goal, Kosovo had a strategy for the years 2008-2010. Efforts aimed to complete this strategy in the first half of 2008, including the action plan.

While year 2008, was a year of drafting of the strategy and action plan, year 2009 aimed to be a year of commencement of implementation of action plan and the strategy. Capacity building of the Crime Investigation Pillar in the field of combating trafficking in persons was also listed as a priority. Also, part of strategy is the training of judges and prosecutors. Since trials of trafficking cases are sensitive, skills of judges are necessary. According to EPAP, these trainings had to be held in the fourth quarter of 2009 by the Kosovo Judicial Institute and the Kosovo Police.[5] To enhance the efficiency of institutions, employment of policemen in anti-trafficking unit is necessary. Besides employment, the provision of necessary equipment for this department has been another element of strategy. In the last quarter of 2009, police had to provide new equipment to increase capacity in the fight against trafficking.

As for the police, the review of mechanisms of cooperation between the Central Units and Regional Units of Anti-Trafficking in Human Beings is an action identified to have a fruitful cooperation structure. This review had to be completed in the second quarter of 2009. Because human trafficking is a phenomenon that crosses national borders, cooperation with neighbouring countries and beyond is necessary. For this, it is aimed that MIA in the fourth quarter of 2009 signs protocols for cross-border cooperation with Albania, Montenegro, and Macedonia.

Research findings

Since the declaration of independence, policy development became part of the responsibility of local institutions. In this regard, some success has been identified. One of them is drafting policies. Within this, in the first quarter of 2008, MIA and relevant institutions and organizations designed a concept document to develop a strategy for combating human trafficking. Also, in the third quarter of 2008 strategy and the action plan for combating trafficking in persons were drafted.

[3] U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, June 2009, page 178 and U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010.
[4] Republic of Kosovo, European Partnership Action Plan (EPAP),chapters.2.3.3,Justice, Freedom and Security. Combating Organized Crime. Prishtina,July 2009, page 122.
[5] EPAP 2009, page 125.

As far as police is concerned, reviewing of the mechanisms of cooperation between the Central and Regional Anti-Trafficking Units in Human Beings was done in the second quarter of 2009. Cooperation between central and regional police units has not been all that effective because the responsibilities were decentralized (reporting lines). From February 2010, responsibilities were centralized, thus Department for Anti-trafficking became a unified structure.

The warning relies on the delay of centralization because it was supposed to happen in the second quarter of 2009. In May 2010, a new organizational structure of the Kosovo Police was approved. The Sector of Investigations of Trafficking in Human Beings is advanced and named the Directorate of Investigation of Trafficking in Human Beings. Under this re-organization, in accordance with the actions foreseen in the EPAP, a decision was taken to increase human capacities, so that the number increases from 35 employees to 57 officers and 3 other civic police officers.

Also, the necessary number of staff at regional centres has been assigned[6]. To accomplish this plan, in September announcements were made to fill the vacancies created[7]. But, the raise of numbers in female gender personnel has not happened so far.[8]

Regional units have 3-4 employees, usually having a female and others of male gender. Whereas, under the National Strategy for Combating Trafficking in Human Beings and under EPAP, female police officers were supposed to be employed because of the character of work. Upon completion of the competition, fulfilment of this criterion shall be assessed. At the same time, the centralization of these units has enabled taking female police officer from another region, in cases when greater presence of policewomen is required at a certain regional station.

With regard to the judiciary, judges[9] were continuously trained in specialized areas such as money laundering, financial crime and trafficking in human beings, for the categories of judges and prosecutors assigned to solve cases from these areas of expertise. Training of judges and prosecutors is part of the strategy as the trial of trafficking cases are sensitive and skills of judges should be at appropriate level since treatment of the case and the parties differ. Various international organizations such as ICITAP perform training for judges, prosecutors, and police constantly, thus fulfilling this part of the strategy.

Cooperation with regional countries is part of combating human trafficking. Within this cooperation, the signing of protocols on cross-border cooperation with Albania, Montenegro, Macedonia and other countries of the region was supposed to happen in the fourth quarter of 2009. Success has been shown upon signing the agreement for "Readmission of Persons" in November 2009 with Albania, "Mutual Movement of Citizens" with Albania in March 2010, "Cross-Border Police Cooperation" with the Republic of Albania in January of 2010, and agreement on "Police Cooperation" with the Republic of Macedonia in January 2010.

In addition to achievements, there are also delays in fulfilling the obligations arising from EPAP. In this aspect, there is a lack of agreements with the Republic of Montenegro. However, with countries where there is lack of arrangements, MIA and Kosovo Police develop their cooperation according to Standard Operating Procedure (SOP), with the assistance of other mechanisms such as IOM and EULEX.

[6] Plannings are: Central Directorate and Section 17 police officers and 3 civil officers, Prizren unit- 7 police officers, Prishtina 8, Peja 7, Mitrovica 6, Gjilan 6, Ferizaj 6.

[7] Arben Paçarizi, acting director on the Directorate of Investigation of Trafficking in Persons, an interview held in me 25 October, 2010, Prishtina.

[8] Interview with the Police in the Regions: Mitrovica, Peja, Ferizaj, Gjilan, Prizren. January – February 2010.

[9] Debates held throughout Kosovo regions, March 2010.

SOP allows individual institutional collaboration without requiring state agreement or formal recognition of state authority. Another remaining challenge is the signing of protocols with countries in the region between the respective police forces on implementation of reached agreements.[10]

Supply of regional units with required equipment and vehicles is also considered a delay. Regional anti-trafficking units have received only one car (the unit in Mitrovica) during this time. In June, a car was given the Regional Anti-Trafficking Unit in Mitrovica and currently only Ferizaj Trafficking Unit has no unit car. Upon definition of the organizational structure, it is expected that vehicles are purchased for investigations unit and for department against human trafficking. Whereas, these police units are equipped with other devices (e.g. monitoring devices).

Victims of trafficking have housing. However, the potential victims like alms-seeker children have more housing problems. The drawback is the non-licensing of 'integration houses' by MWSW.[11] In all regions of Kosovo, police and social work centres have complained in the lack of place where children alms-seekers as potential victims of trafficking would find shelter until the relevant decision.[12] Also, there is no current budget for Social Work Centres. This means that when these children are taken by police and social workers, current expenses are covered by employees of Social centres and the Police. This is somewhat paradoxical due to the fact that social work centres have a current daily budget of 100 Euros per day but during the treatment of children alms-seekers they appeal for lack of funds.

Despite ongoing training, organized debates have highlighted the non-commitment of the courts in combating this phenomenon. For example, task-forces across large municipalities serve to coordinate the work in combating this phenomenon. But these are not functional working groups and the courts almost always are absent in meetings. The fact that courts do not pay due importance is also stated in cases when during court decisions, the minimum range of punishment of traffickers are not respected.[13]

In conclusion, the implementation of EPAP by the Kosovo institutions in the field of combating trafficking in human beings shows that there was a success in developing the strategy and plans and partly, there was some success in reaching agreements with its neighbours. But there are delays in institutional capacity building such as the employment of additional staff in the units of the anti-trafficking police units. Also, for political reasons, there was no successful movement in reaching agreements with all regional countries to combat this phenomenon. While there is progress in capacity building, respecting of time factor has not happened in most cases.

III. Police investigation on economic and financial crimes

Kosovo's path towards the rule of law and security require strong institutions that are able to fight organized crime. One of these forms of crime is financial crime and economic crime. To address this issue, several objectives and activities are set forth for the Kosovo Police under the EPAP.

[10] Interview with Ahmet Nuredini, acting director at the Directorate for Integrated Border Management. Held in 08 November 2010.
[11] By this, we refer to shelter houses, but for ethical reasons, social workers have suggested the use of phrase 'integrating houses'.
[12] Series of debates organized by FIQ and Partners, “Alms-seeking children: responsibilities of institutions and society”, Gjilan, Ferizaj, Pejë, Gjakovë, Prizren, Mitrovicë, September-October 2010.
[13] U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010.

Article 99 of the EPAP has set this goal: strengthening the capacity of the Unit (now Department) of the Investigation of economic and financial crimes and corruption within Investigation Pillar within the Kosovo Police. Activities include:

- Approval of the organizational structure according to the Law on Police.
- Unification and development of local functions of KP with regard to financial crimes.
- Training of staff of the Financial Investigation Unit.
- Development of operational cooperation of Department for Investigation of Economic Crime and
- Corruption to combat and prevent money laundering.
  Supply with adequate technique in proportion to the number of staff.

But the adoption of other laws[14] has also been in function of combating these crimes.

Legislation and policy

Legislation in fighting economic crime, financial crime and corruption has marked the beginning of a new phase since 2008, with UNMIK regulations being replaced by law. Some laws have been promulgated recently, such as the Law on Administration of criminal assets seized and confiscated or the law on money laundering. Meanwhile, the Provisional Criminal Code of Kosovo addresses this issue, too.

During the period of UNMIK responsibility, there was no strategy on combating organized crime. After independence, the drafting of policies had begun. Therefore, the Kosovo Police has the strategy and the action plan to combat the organized crime.

Findings of the research

Fulfilment of EPAP objectives and actions by the Directorate for Investigation of Economic Crime and Corruption (DIECC) is worrying. According to findings of the research, the Law on Police is not being implemented and legislation to combat financial crimes is not adequate. Although according to law, establishment of the judicial police unit is supposed to happen, this mechanism has not been established so far. DIECC organization is based on further implementation of the law but is not happening. Many of interviewed officials stressed that the law is not adequate and lacks secondary legislation to implement it.

Approved laws contain ambiguities in terms of seizures and the origin of property.[15] So, the officers have commented on the need to specify the meaning of articles that are not concise. The absence of prosecutors in cases of forays contributes to this problem, too.

One of the actions has been the adoption of the new police organizational structure based in Police Law. This re-structuring implies that DIECC functions as a centralized unit at the directorate level within the Department for Investigation of Organized Crime. This centralization has led to the avoidance of reporting lines by simplifying them and concentration of human and technical resources during actions.

DIECC staff had to train on investigating economic crimes as well. DIECC had continuous training on economic crimes investigations. These training courses were held for accounting, finance, and analysis of financial crime. However, there is concern that these trainings are not sufficient for the needs of the police. Training should be more specific and advanced.

[14] Example, Law on Money Laundering.
[15] There are actions of DIECC. From the beginning of this year on, there were increased results in combating economic and financial crimes.

A negative phenomenon within this directorate is the quitting of work by the personnel. Since the establishment of this unit 70%[16] of professional staff has left DIECC as a result of low salaries. They are employed in other institutions where salaries are higher. This low salary affects the hiring of new staff, too. Sometimes there are cases when people with high school education only are hired, due to the fact that there is a lack of interest by the qualified people. Determination of the higher criteria for employment is also lacking. This affectsthe budget of Kosovo, because the personnel needs trainings, and as soon as other job opportunities are created, the employees change the job and contribute into other institutions such as banks. Kosovo police has not yet created the conditions for maintaining a professional staff in order to increase its capacities.[17]

Establishment of operational cooperation of DIECC with other relevant institutions (e.g. customs) is essential for preventing and combating the phenomenon of money laundering. Another success of the MIA and police cooperation is the creation of this operating system. Consequently, in the exercise of duties DIECC has not encountered problems in cooperation with other institutions.

One of the identified delays is the increase of the number of staff in DIECC. Directory for Investigation of Economic Crimes and Corruption according to the new structure shall have 151 members. The number of staff has not increased according to the needs. DIECC needs additional personnel to function normally. Moreover, regional units require professional personnel in the field of financial crimes. In September, a vacancy notice was opened for new jobs. At the moment, with the recently hired personnel (in September), this Directory fulfils its need up to 80%. But leavings from this department are a serious problem in growth and development capacities.

Increased capacity is also done through training. Trainings are ongoing both within and outside the country. Trainings were held on the respective areas such as analysis of financial crime and financial investigation. Also, capacity building through training of staff is challenged by personnel's quitting of job. While training should from time to time become more advanced, new staff arrivals have been affecting the level of trainings, so there are no specialized trainings.

From unofficial sources it is understood that there has been no allocation of the budget for the Department of Investigation of Economic and Financial Crime and Corruption. The reasons provided for this was that the unit was forgotten and that regional units must find resources from other police departments. Limited funds influence in the work against crime. For example, regional units have phone credit of only 10 Euros per month, while their work on the field requires more expenses. According to the Information Office at the KP, the Directorate for the year 2010 had no budget but it was supported from the main budget of the Investigation Pillar.

DIECC must have adequate technology available in proportion to the number of staff. This unit is equipped insufficiently for investigation of these crimes. But the concern is due to the continuing need for the supply of advanced and sophisticated technology. At the same time, not all regional units are equipped enough.
Some of the regional units have sufficient funds while others do not have enough technology. Another concerning issue is that regional units were supposed to have the equipment in proportion to the staff. But all the units lack the equipment for all personnel. These units have cars but lack the necessary tools like GPS system, night binoculars, and other things related to information technology (IT).

[16] ibid.
[17] There are actions of DIECC. From the beginning of this year on, there were increased results in combating economic and financial crimes. However, full functioning of DIECC needs additional and professional staff.

IV. Court Liaison Offices

As one of the objectives of the EPAP for 2010, access to justice remains one of the many objectives of the rule of law which[18] still remains a wish. The responsibilities of the judicial system in Kosovo are regulated in accordance with the mandate defined by the Constitution of the Republic of Kosovo, Chapter VII. In addition, UNMIK, in close cooperation with the institutions of Kosovo (PISG) in 2005 had agreed to ensure the organizational independence of the courts by promulgating regulations 2005/52, 2006/25 and Regulation 2006/26, Annex (XV, paragraph (VIII).

The promulgation of these regulations was the culmination of the first part of the transfer of responsibilities from international to local institutions. This process of transfer of responsibility also continues after independence, although at the time of our reporting, judicial institutions remain fragile, in particular, they do not exercise any function in some parts of the territory of Kosovo, especially in the northern part of Mitrovica, municipalities of Leposavic, Zvecan and Zubinpotok. Since the time of policy of "Standards for Kosovo", Kosovo institutions and UNMIK had made efforts to ensure access to justice for all communities in Kosovo. As a result, they founded the Liaison Offices of the Courts providing the legal basis 2006/25.[19]

Problem background

Among others, the European Convention on Human Rights in Section 6.1 guarantees access to justice. Besides the fact that this instrument of the Council of Europe is applicable in our legal and institutional system through Kosovo Constitution,[20] the Republic of Kosovo has not managed yet to provide instruments and institutions that guarantee the practical implementation of this convention, therefore, standards recognized by the Constitution of the Republic of Kosovo remain unimplemented.

Since the end of the war in Kosovo, the international community by leading the first pillar "of justice and internal affairs" have failed to establish an advanced system of legal institutions and the rule of law in Kosovo.
Since that time, a part of Kosovo's citizens have not been able to have access to the courts while the rest of society that has had the opportunity to gain access, has not enjoyed the harvest of a trial.[21]

During the period of “Standards before Status” and “Standards for Kosovo”[22] (which implementation enabled the opening of the process for discussing the final status of Kosovo), the UN administration in Kosovo, supported by the Ministry of Justice in 2006, founded 11 court liaison offices with still remain under the responsibility of the Ministry of justice, even though their scope of work is purely judicial. By looking from the perspective of an independent judiciary, as defined by UNMIK Regulation 2005/52 and 2005/53, responsibilities in connection with the courts are exercised separately by the Judicial and Prosecutorial Council (and with the legislation which is expected to be promulgated in its entirety, there shall be a Judicial Council and a Prosecutorial Council). the Kosovo Judicial Council.

[18] European Partnership Action Plan (EPAP), chapter 3, paragraph 31.Prishtina 2010
[19] This regulation may be downloaded at: http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_25.pdf
[20] Kosovo is not a member of the Council of Europe, but it has adopted many instruments of this organization, whether through the Constitution of the Republic of Kosovo or trough the process of approximation of local legislation with the international advanced standards and practices.
[21] The number of files in courts of the Republic of Kosovo is around 213.000 unsolved cases, half of them have not been executed at all.
[22] Draft plan of “Standards for Kosovo” may be found at:

Keeping the responsibilities associated with the courts within the Ministry of Justice of the Republic of Kosovo is contrary to the spirit of legal reform of the judiciary in Kosovo,[23] therefore, liaison offices within the Judicial Integration Unit must not remain under the responsibility of the Ministry of Justice but they must be transferred within the Kosovo Judicial Council.

The mandate of the liaison offices

Liaison offices are part of Judicial Integration Division which is part of the Department for Access to Justice in the Ministry of Justice. In addition to Regulation 2006/25, promulgated by the SRSG, so far, there is no legal basis which defines in detail the mandate of court liaison offices in Kosovo.[24]

As per description in the website of the Ministry of Justice, it is understood that these offices offer services as follows:

-Transportation of the parties in court / public prosecutor;
-Providing legal and technical guidance to parties for easy access to the judicial institutions of the country;
- Performing various technical and logistics services for the parties in court or prosecutor's office, such as extraction of various documents from the archives of the courts, performance of other legal services for parties and other activities aimed at addressing their parties and their subject in judicial institutions.

As understood, the term of office is mainly for providing technical and logistical assistance to the parties who may not have access to institutions of justice and who come from areas populated by members of minority communities and providing assistance through legal advices for these groups.

As per provision of legal assistance to the parties, there is a straightforward duplication of responsibilities between these offices and the mandate of the Kosovo Committee for Legal Aid,[25] which among others, provides free legal advice to all vulnerable categories, including minority communities in Kosovo. This committee has access to the entire territory of Kosovo, including northern Kosovo which largely lacks the institutional presence of the Republic of Kosovo. It is now understood that the provision of legal aid for vulnerable parties is conducted by the Committee on Legal Aid that provides good access to the protection of vulnerable and the poor categories.
Given that most members of minority communities are not in regular employment relationship, most of them could be classified in the category of beneficiaries of free legal assistance from Legal Aid Commission.
In addition to legal assistance offices to provide legal assistance to places where they are located, the Legal Aid Commission also provides mobile legal assistance offering appropriate support to revoked groups, in places where they live.

The only support that remains not covered by other institutions that must be provided by the Liaison Office's technical assistance is transportation of the parties. However, in the following part on the scale of operation of these offices during the period this project lasts, it can be concluded that these offices do not offer technical assistance since most of them remain non-functional.

[23] The authors of this paper have been engaged in building of the Ministry of Justice as well as in building the legal infrastructure of the sector. Their recommendations regarding the establishment of Judicial Integration Division in the Ministry of Justice are also carried in the Organization Report FREDOM which was engaged in functional assessment of the Government of Kosovo, an organization whose recommendations are not taken into account. For more information, you may download the report at: http://www.fridomks.org/media/105a%20MoJ.pdf.
[24] Publicly, there are rare accessible information on functioning of these offices. Limited information may be found at: http://www.osce.org/publications/mik/2007/11/27872_975_en.pdf, page 7, http://www.md-ks.org/?page=1,50, www.eulex-kosovo.eu/home/docs/A6%20ALB%20.pdf.
[25] For more information, see UNMIK Regulation no 2006/36 at: http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_36.pdf

Level of functioning

Court Liaison Offices operate at the following locations:

- Court Liaison Office in Graçanica (Head Office)
- Court Liaison Office in Novo Brdo
- Court Liaison Office in Gorazhdefc
- Court Liaison Office in Hoqë e Madhe
- Court Liaison Office in Vrbovc
- Court Liaison Office in Shillovë
- Court Liaison Office in Prilluzhë
- Court Liaison Office in Mitrovicë
- Court Liaison Office in Novakë
- Court Liaison Office in Bablak
- Court Liaison Office in Osojan

From our evaluations of the monitoring program carried out in these parts of the territory of Kosovo, we have come to the conclusion that most of these offices have no practical function.

The project partners have operated in the field by monitoring these offices through conducting field surveys with citizens of locations of these offices, interviews with judges, and as a result (as will be seen below), some of the offices do not function at all.

Findings of the research

In these offices, there are 29 court liaison officers and the position of Head of Department. From interviews conducted by our project partner, it has been proved that there is little knowledge in relation with the provision of services to citizens by theseoffices. Alternatively, citizens estimate that these offices do not provide any assistance since there are a few cases dealt with and mainly citizens do not have information about the existence of offices.

During the monitoring period, it has been verified that 5 of the 11 offices are not functioning at all. These are: Court Liaison Offices of Prilluzhje (Obiliq) Osojane (Municipality of Burim), Vrbovac (Viti municipality) and Shillovë (Gjilan), whose officials had left the offices after the declaration of independence of the Republic Kosovo. These data issued by our monitoring of the report indicate the opposite of the report of year 2009 of the Ministry of Justice, according to which court liaison offices are presented as being fully functional.[26]

It is worth mentioning in particular that members of minority communities in the case of the Court of Ferizaj, proceed their cases in court without asking for help at the Liaison Office in Bablak.[27]

From such situations, we can come to the conclusion that the Court Liaison Offices have been an obligation as a part of the Standards for Kosovo, not a necessity and opportunity for better access of citizens to justice.

During the research conducted, we have not encountered any document or analysis, stating that these offices should be established in this form and must remain under the responsibility of the Ministry of Justice.

[26] See the report published at the website of the Ministry of Justice in: http://www.md-ks.org/?page=1,101.
To further verify our data, you may also read this article published on the level of operation of these offices:
http://gov.publiku.com/note/28630/ministrja-e-drejt%C3%ABsis%C3%AB-znj-nekibe-kelmendi.html.

[27] From the interview with the Head of Ferizaj Court. January 2010.

In other offices, rarely, there is a very small number of 1-5 requests submitted since the establishment of such offices.

In more than 80% of respondents interviewed in the localities where these offices are, they have declared to have no knowledge of their existence and have never addressed to these offices for assistance in access to justice. Respondents said they have legal problems but that the institutions of justice are not addressed through these offices.

It is strange how the citizens of these 11 locations, mostly did not know about the existence of these offices given that they are located in villages where the number of residents is too small and are also physically very close to them. What is more, our partners that conducted field monitoring have verified that these offices have no identification mark.

Budgetary impact from the operation of these offices

All of this institutional structure and its functioning have an impact on the budget of the Republic of Kosovo. 30 official positions with an average salary of 200 euro[28] for each official, 11 offices that at least need an office, a vehicle and their operational expenses, may be regarded as having impact on the Kosovo budget of 200.000 Euro expenses (at minimum). The budget of the Republic of Kosovo, besides all the political insistence for integration and access to justice, should provide tangible results of the integration of all communities in the justice system.

EPAP

European Partnership Action Plan should be formulated more clearly, so that, it makes a clear distinction between the requirements related to the Court Liaison Offices and Legal Aid Commission.[29] If you carefully read paragraph 31 stating: "Strengthening access to justice for minority communities and re-strengthening of mechanisms such as court liaison offices ", it implies that the main objective is access to justice, however, the institutions identified to realize this objective, court liaison offices are shown completely useless for the citizens, harmful to the budget, and an obstacle to report positively about the implementation of this standard. Therefore, EPAP shall contain a new formulation that does not refer to the strengthening of court liaison offices, but contain only the target of increasing access to justice for minority communities. The way institutions will implement it, either through judicial programs, or through free legal assistance or the strengthening of court liaison offices must be included in the requirements and not included in objectives mixed with requirements in advance.

Besides integration, institutions should provide access and provision of services to citizens of the Republic of Kosovo in 11 court liaison offices in different parts of Kosovo. What is their relevance if they exist and spend a small budget of the Republic of Kosovo, but citizens of minority communities in those areas do not benefit from their work?

[28] Minimum value.
[29] See reference in the EPAP paragraph 31.1. referring to the priority 33, paragraphs 4, 5, 6, 7, and 9 which deal with the Legal Aid Commission.

Division for Judicial Integration within the Ministry of Justice should be transferred within the Kosovo Judicial Council for reasons that were said in the introductory section which, among others, affect the independence of courts and confuses responsibility with judicial institutions.

Duplication of responsibilities of these offices, the judicial integration sector and the Legal Aid Commission of the Republic of Kosovo should be eliminated. If the communities in Kosovo do not need more access to justice than the current rate that is seen only in some cases during several years of establishment of these offices throughout the territory of Kosovo, institutions must seriously consider If indeed these offices should exist or can be closed completely, taking into consideration the fact that communities have more freedom of movement compared to few years ago and the functioning of these offices has a relatively high budgetary cost and therefore, if the benefit of their existence is smaller than the costs they should be closed.

V. International cooperation in justice

Signing of international agreements[30] on international judicial cooperation after the declaration of independence is regarded as one of the responsibilities transferred by international institutions.[31] During the administration of Kosovo by the UN administration, signing and implementation of these agreements was performed by the international staff working for UNMIK, the first pillar of justice and internal affairs.

Problem background

During institutional transition, UNMIK had transferred some responsibility in the Ministry of Justice: Regulation on the Establishment of the Executive Branch 2005/53, the Annex (xv) the Ministry of Justice, item (xvi) defines "Provides expert support in preparing government agreements in the field of international cooperation, to ensure their compatibility with the Constitutional Framework."

This responsibility of the Ministry of Justice during[32] the period before the declaration of Independence was used only for discussing the signing of the IPA agreement with the EU between the PISG and the European Commission Liaison Office but never in any other agreement even if international cooperation.

Full responsibility in this area, UNMIK transferred to Ministry of Justice in March of 2009 (more than a year after the declaration of independence).[33] In particular, after the recognition and establishment of bilateral relations of Kosovo with states that have recognized the independence, signing of these agreements had to happen without delay, on the contrary, the Republic of Kosovo, namely the Ministry of Justice[34] has managed to sign only two agreements so far: an agreement with the Republic of Belgium[35] and an agreement on judicial and international cooperation with Switzerland.[36]

[30] Chapter 2, section 30 of EPAP status: increase of possibilities to meet international standards in dealing with issues of cooperation of mutual legal assistance requests for legal assistance in criminal matters and extradition requests." Our monitoring is not limited to such wording of EPAP. Rather, as will be seen in this document, Kosovo institutions have not been able to sign international agreements, therefore, the wording should incur supplementation in next year's EPAP not only reflecting the technical and humane standards but also substantial ones as is its signature of the agreements.

[31] In this area of responsibility, the Ministry of Justice has taken all responsibilities from UNMIK, on March 20, 2009.

[32] This paper does not analyze the delays in the preparation of legislation related to this field andproposed legislative agenda of the Government of the Republic of Kosovo.

[33] Administrative instruction that enabled this transfer of responsibility is approved by the Ministry of Justice on March 20, 2009.

[34] Ministry of Justice has a division called "Division for international legal cooperation" within the legal department of the Ministry of Justice, which consists of 18 officials with a budget of close to 155,000 Euros per year.

[35] The agreement with the Republic of Belgium was concluded in June 2010.

[36] The agreement with Switzerland has been approved; the ceremonial signing is to come.

The preparation of these agreements, among other things should be done in harmony with the European Convention on the Transfer of Sentenced Persons, dated March 21, 1983, and additional protocol which is not ratified by the Republic of Kosovo after the declaration of independence for reasons already known, because Kosovo is not part of most international organizations, including the Council of Europe. It is worth mentioning that the administrative personnel in charge of the Ministry of Justice has prepared a big number of draft agreements[37] and sent to most countries with which Kosovo has a legal interest for cooperation, however, political office holders in particular during 2009 are not shown diligent enough to conclude them with the countries concerned.

Only in the period from June to late October of 2010, thanks to the Division for International Legal Cooperation and commitment of the new Minister, Mr. Demolli, Ministry of Justice signed two agreements. It is expected that by the end of October, dates for signing agreements with the Republic of Macedonia, the Republic of Albania and Turkey, will be set.

From the day of declaration of independence more than two years had passed during which the Government of Kosovo, Ministry of Justice had not signed any agreement in the field of international legal cooperation.[38] Besides the fact that Kosovo has "inherited" agreements signed by UNMIK, which have remained as a relic of this absolute administration with Kosovo, it has been proven that there is a need to clarify the implementation of agreements which are applicable in Kosovo as a consequence of state succession.[39]

During the last reporting period, given the political changes in the ruling coalition in Kosovo have a direct impact on-to the signing of these agreements and their implementation since they depend on the signature of the minister of justice, their signature may not occur if the executive does not authorize someone from the country's highest political level of government to replace the Minister of Justice in carrying out these tasks.

European Partnership Action Plan also foresees growth and empowerment of personnel in the Division for International Legal Cooperation. At the roundtable discussion held in June 2010, it was accepted by representatives of the Ministry of Justice that the Division needs more support, because as it is understood, a number of officials of this division do not have sufficient knowledge of English (although all legal cooperation takes place in English) so they need interpreters. This proves also that the policy of hiring competent personnel in this institution is not at a proper level.

[37] About 36 draft agreements prepared by the first part of 2010, and 30 draft agreements prepared during 2009.

[38] The role of the Division of Legal international Cooperation cannot be ignored. This Division only in 2009 has made 12 extraditions and has processed thousands of requests for international legal assistance. Like most institutions, the division needs more staff, interpreters and additional budget

[39] E.g. the case of the implementation of the agreement signed in 1905 by the Kingdom of Yugoslavia of that time which became the subject of discussion between the various institutions in Kosovo, and international institutions also.

Findings of the research

Failure to sign international agreements represents delay in fulfilling the obligations by heads of the Ministry of Justice. Since this process can be seen as a technical process, we would argue that no signature of these agreements is not a technical failure and not a failure of the staff (civil servants) in preparation of draft agreements, but we have to do with the lack of political will and energy to run this department. These draft-agreements are templates that shall be negotiated in special terms between the parties. Political will is necessary to place mutual signing, so civil servants in vain share draft agreements if the political will and energy to work is missing.

Until now, the civil servants of the Ministry of Justice with regard to international judicial cooperation in criminal and civil matters have prepared 36 draft Agreements on the Transfer of Sentenced Persons, directed to the Ministries of Justice of the regional countries, European Union countries and the countries with of mutual interest with regard to international judicial cooperation in civil and criminal matters.

Among these countries are: Switzerland, Germany, Sweden, Norway, Republic of Macedonia, Italy, Turkey, the Republic of Albania, Belgium, Luxembourg, Denmark, Poland, France, Estonia, Portugal, Bulgaria, Hungary, Croatia, Czech Republic, Latvia, Finland, Luxembourg, Austria, Holland, etc.

Only a small number of the aforementioned countries have expressed willingness to negotiate the signing of these agreements. Consequently, the agreements signed at the time of UNMIK still remain in force.

In addition, as noted above, there is a controversial interpretation between institutions, on the question of which agreements remain in force yet that were signed since the Kingdom of Yugoslavia and the former Yugoslavia.

This problem requires the analysis of aspects of state succession and obligations Kosovo has taken in accordance with the Comprehensive Ahttisari Plan, in accordance with the Vienna Convention on State succession, etc. The lack of such a clarification affects the legal security of citizens of our country but also foreign nationals in Kosovo and causes unnecessary clashes of diplomatic interests when more than two countries are interested in a legal relationship.

Among other things, this issue also proves the unsuccessful building our country's relations with other countries which have recognized the sovereign legal status of Kosovo.

Also, the legal transition expected to be carried during the final status negotiations and after the declaration is not completed yet, even though the declaration of independence occurred 29 months ago. This legal transition, among other things reflected in the whole institutional infrastructure (transfer of responsibilities) and the legal transition (amendments to all applicable legislation and making it consistent with the responsibilities undertaken by local institutions after the declaration of independence).

Impacts on non-realization of this part of institutional accountability are of political and managerial nature. During the changes of the holders of responsibilities in the Ministry of Justice, a different intensity has been observed on the work in international legal cooperation approaches.

Lack of international agreements is the result of the low level of building Kosovo's bilateral relations with other countries and regional integration in particular the Council of

Europe, an integration which is currently impossible for Kosovo due to the attitude against the independence of some member states of the Council of Europe which have great influence on policy-making of this European organization (some of these countries are Russia, Serbia, Romania, Slovakia, Cyprus, Greece, Spain etc.).

Due to a lack of such cooperation with various countries, the Republic of Kosovo is unable to establish bilateral relations in the rule of law, particularly in international legal cooperation and extradition. In these relations, international institutions present in our country should be included to facilitate cooperation. We must admit the fact that international legal cooperation with a number of states cannot be imagined without international assistance due to political relations. Such cases may be the cooperation with the Republic of Serbia, Bosnia and Herzegovina and similar. Cooperation with these countries is very important because the processes of joint EU integration of all our region, due to the movement of citizens (in particular Diaspora moving to places where they work through the territory of Serbia and B&H), and because of priorities of “common” fighting of crime, human trafficking, corruption and other forms of violation of law.

Noting that Kosovo has a very developed diaspora and potential numbers of prosecuted persons either outside or within the territory of Kosovo where the subject may also be non Kosovar citizens, the consequences are comprehensive from financial, institutional delays in the readiness to integrate into international institutions and mechanisms for the rule of law.

Speaking of lack of international legal cooperation, an issue of concern that needs to be addressed is the request for international arrest warrants made during and after the 1998-1999 war in the Republic of Serbia against Kosovo's citizens. We are witnesses of unusual cases of arrest and detention of public personalities whenever they are in an area where international institutions have access to the prosecution and the authority to stop wanted persons.

The undeniable fact remains that in the absence of establishing diplomatic relations with countries that have not recognized Kosovo, the international institutions represented in Kosovo have the main role (in particular the mission of the European Union Rule of Law Mission in Kosovo-EULEX). Such case is the relation with the Republic of Serbia, with which the Republic of Kosovo has not established diplomatic relations or legal cooperation. Consequently, this "collaboration" can be facilitated only through the "assistance" provided by the mission of the EU Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX.

However, it is worth mentioning as it was emphasized in the content of the research, that the last period, there is an increase of accountability in this area in particular at the political level under the direction of the Ministry by Mr. Demolli (which cannot be said for the period of direction of the Ministry of Justice by Ms. Kelmendi). However, the vacuum created by the recent political fluctuations, represents a major obstacle in achieving the objectives of international agreements and their implementation in practice.

VI. Conclusion

Since the declaration of independence policy development became part of the responsibility of local institutions. In this regard, so far there is (in) efficiency and (non) achievement in meeting EPAP in the relevant sectors.

EPAP Implementation by Kosovo institutions in the field of combating trafficking in human beings shows that there was a certain success in developing the strategy and plans and a part in reaching agreements with its neighbours. But there are shortfalls in institutional capacity building such as the employment of additional staff in the police anti-trafficking unit. Also, mainly for political reasons, there was no successful movement in achieving agreements with all regional countries to combat this phenomenon. While there is progress in capacity building, respecting the time factor has not happened in most cases.

Meeting the EPAP objectives and actions by the Directorate for Investigations of Economic Crimes and Corruption (DIECC) is considered concerning. Upgrading of the organizational level has affected the growth of staff capacity in this department. Also, centralization has led to the elimination of reporting lines by simplifying them and concentrating into of human and technical resources during actions. However, few and less advanced trainings have affected the staff knowledge on economic crime investigation and combating them. Although, there been numerous trainings so far, vacuum of efficiency lies in the fact that personnel is quitting jobs, and this departure is not only a direct impact on the work of the unit, but also in the country's budget, because there is a need for training of young members, that results in new expenditures.

As per budget, attention must be given by all relevant institutions and civil society, so that this department gets sufficient funds. Although this unit is equipped with multiple technology, there is still an absence of modern means in proportion to the number of personnel.

Usage of Court Liaison Offices by Serbian citizens is at the lowest level. These liaison offices are spending the budget, and on the other hand are not functional. With the improvement of freedom, Serbian citizens use the municipal courts to address their issues. Therefore, there should be an assessment by the institution about the existence of these offices.

Republic of Kosovo is not creating bilateral relations in the rule of law, in particular international legal cooperation and extradition because of lack of international cooperation in justice. In this regard, greater commitment is needed is the political level in the concretization of the agreements in order to enhance this cooperation.

Taking into account the potential number of persecuted persons, lack of cooperation outside and inside the territory, creates comprehensive consequences: institutional and financial that results in hindrance of our country's international integration.
For largely political reasons, in many cases the establishment of relations with neighbouring countries plays a key role in international institutions represented in Kosovo, meaning that the country's
institutions are often excluded from these processes.

Based on research in these four areas, it can be said that little work has been done on capacity building and functioning of mechanisms in the rule of law.

Recommendations:

1. The signing of protocols with countries in the region between the respective police forces to implement the reached agreements.
2. To increase staff in the Directorate against human trafficking.
3. Have a register on the legislation for the investigation of financial crimes including secondary legislation.
4. Prosecutors should be more involved in the investigation during raids on economic or financial crimes.
5. DIECC's staff has thorough training in economic and financial crime investigation, and corruption.
6. Kosovo Police should create the conditions for keeping the professional staff in DIECC
7. DIECC needs additional personnel to function normally. Moreover, regional units require professional personnel in the field of financial crimes.
8. Limited funds affect the efficiency in the work therefore DIECC should have a budget line.
9. DIECC has to have adequate technology available in proportion to the number of staff.
10. Liaison offices within the Judicial Integration Unit must not remain under the responsibility of the Ministry of Justice but they must be transferred within the Kosovo Judicial Council.
11. Liaison offices should remain the responsibility of the Ministry of Justice.
12. As noted that citizens are not informed of the existence of these offices, at least placement of identification signs is urgent.
13. The Government of Kosovo, in addition to insisting on political integration and access to justice, should provide tangible results of the integration of all communities in the justice system.
14. European Partnership Action Plan should be formulated more clearly, so that, it provides a clear distinction between the requirements related to the Court Liaison Offices and Legal Aid Commission.
    EPAP should contain a new formulation that does not refer to the strengthening of court liaison offices, but contains only the objective of increasing access to justice for minority communities. Potential ways of implementing it would be: either through judicial programs, through free legal 1. assistance or the strengthening of liaison offices.
15. Division for International Legal Cooperation has permanent needs for technical assistance especially for translators.
16. Political level should have greater commitment to the concretization of draft international agreements.
17. We recommend an analysis of aspects of state succession and obligations Kosovo has taken in accordance with the Comprehensive Mr. Ahttisari Proposal, in accordance with the Vienna Conventions on State succession.

Bibliography

1. A. Bryman, Social Research Methods, Second Edition, Oxford University Press, Oxford 2005

Document:

1. Republic of Kosovo, European Partnership Action Plan (EPAP). Prishtina 2008
2. Republic of Kosovo, European Partnership Action Plan (EPAP). Prishtina,July 2009
3. Republic of Kosovo, European Partnership Action Plan (EPAP). Prishtina 2010
4. U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, June 2009
5. U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010

Online documents:

7. UNMIK Rregulation 2006/25 at::
http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_25.pdf
8. Draft Plan of "Standards for Kosovo" at: :
http://www.unmikonline.org/standards/docs/ksip_alb.pdf
9. FREDOM, Functional Review of the Ministry of Justice, at: :
http://www.fridomks.org/media/105a%20MoJ.pdf.
10. OSCE, How Can I Protect my Property Rights Through the Institutions of Kosovo?, tek:
http://www.osce.org/publications/mik/2007/11/27872_975_en.pdf
11. Ministry of Justice, Division for Judicial Integration, at:
http://www.md-ks.org/?page=1,50,
12. UNMIK, Regulation no. 2006/36 for Jusdicial Assistance, June 2006, at: :
http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_36.pdf
13. Artcle: Minister of Justice Mrs. Nekibe Kelmendi visited Division for Judicial Integration, Graçanicë, 17.09.08(18/09.09:24AM), at
http://gov.publiku.com/note/28630/ministrja-e-drejt%C3%ABsis%C3%AB-znj-nekibe-kelmendi.html.

Interviews and debates:

14. Arben Paçarizi, acting director of the Department of Investigation of Trafficking in Human Beings, "Re: Additional information to be incorporated in your report", 25 October, 2010.
16. Interviews with regional Police units: Mitrovica, Peja, Ferizaj, Gjilan, Prizren. January – February 2010.
17. Series of debates organized by FIQ and Partners on the topic: "Combating trafficking in human beings: achievements and challenges", Gjilan, Ferizaj, Peja, Gjakova, Prizren, Mitrovica. March 2010.
18. Series of debates organized by FIQ and Partners on the topic: "Children alms-seekers: responsibilities of institutions and society", Gjilan, Ferizaj, Peja, Gjakova, Prizren, Mitrovica, September-October 2010.
19. Provisional Criminal Code of Kosovo.

Daily press:

20. Official Gazette.

Novembar 2010

VLADAVINA PRAVA

kapaciteti i funkcionisanje institucija

Forum građanskih inicijativa

Kosovo Law Institute

Sadržaj

Bezbednost

Uvod..... 3
Uvećavanje kapaciteta policije u borbi protiv trgovine 4
Zakonodavstvo i politike za borbu protiv trgovine ljudima.....5
Nalazi do kojih se došlo istraživanjem 5

Kosovska policija i borba protiv privrednog kriminala i korupcije 7
Zakonodavstvo i politike.....8
Nalazi istraživanja 9

Pravda

Kancelarije za vezu sa sudovima.....10
Istorijat problema.....10
Mandat kancelarija veze 11
Nivo funkcionisanja.....12
Nalazi sa terena.....12
Uticaj funkcionisanja ovih kancelarija na budžet.....13
APEP…….....13

Međunarodna saradnja u pravosudnom sektoru 14
Istorijat problema.....14
Rezultati 16

Zaključak.....18
Preporuke.....19
Bibliografija.....20

I. Uvod

Stvaranje države u kojoj vlada pravo ne samo da predstavlja deklarativan proces već obuhvata konkretne radnje usmerene ka izradi i primeni politika. Između ostalog, ove politike dolaze kako iz oblasti bezbednosti tako i iz oblasti pravosuđa i jesu cilj ovog izveštaja. Ovaj izveštaj, putem ocene, ima za cilj da testira spremnost donosilaca politika u stvaranju pravne države.

Stvaranje pravne države ima veliki značaj. Ravnopravnost pred zakonom i pravo jesu preduslovi za razvoj talenta svakog pojedinca. Ovime se beži od marginalizacije određenih grupa u društvu. Takođe, liberalizacija viza i integracija u Evropsku uniju stavili su kosovsku državu pred puno izazova koji treba da se prevaziđu u cilju integracije u evropsko društvo. Integracija u EU podrazumeva da države koje teže da pristupe istoj imaju demokratski poredak u kome vlada zakon. Međutim, ono što je iznad svega jeste stvaranje pravednog društva sa mogućnostima za sve njegove građane. Vlada Kosova izradila je politike kako bi postigla ovaj cilj međutim njihova primena zahteva pažnju građanskog društva da doprinesu u zaživljavanju dobrih politika.

U ovom izveštaju razmatraju se četiri teme iz dve oblasti. Iz oblasti bezbednosti razmatra se uvećavanje kapaciteta policije u borbi protiv trgovine ljudima i privrednog, finansijskog kriminala i korupcije. Sa druge strane, u sferi pravosuđa ocenjuje se funkcionisanje kancelarija za vezu sa sudovima i međunarodna saradnja u pravosuđu. Glavni stav jeste da i pored slabijeg napretka, vladavina prava u ovim oblastima nije bila prioritet za domaće institucije.

Ovaj izveštaj ocene zasniva se na strategiji kvalitativnog istraživanja odnosno na istraživačkoj strategiji ocene (evaluation research strategy). Glavni cilj[1] ove strategije jeste ocena primene određenih politika. Glavno pitanje koje proizilazi iz ove strategije jeste 'Da li je jedna politika ili intervencija uspela da ispuni zacrtani cilj'? U cilju vršenja ocene, iskoristiće se Izveštaj o napretku Evropske komisije (EK) i Akcioni plan evropskog partnerstva (APEP). Izveštaj EK koristi se zato što identifikuje nedostatke u sferi vladavine prava dok APEP predstavlja dokumenat koji ima za cilj da identifikuje prioritete vlade.
Dakle, identifikovanjem intervencija koje su zamišljene biće ocenjeno ispunjavanje politika.

Što se tiče metode, primenjeno je nekoliko tehnika. Glavna jesu intervjui sa zvaničnicima i članovima građanskog društva uključenih u odnosne procese kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. Debate organizovane u 6 regiona na Kosovu takođe su poslužile kao pokazatelj koliko su primenjene aktivnosti utvrđene u sklopu određene politike. Deo metode bilo je i praćenje radnji institucija putem medija i različitih izveštaja. Pokazatelj ocene biće ispunjavanje određene aktivnosti i vreme ispunjavanja.

Ovaj izveštaj podeljen je u četiri rada kojima je zajednička pozadina (vladavina prava) i metodologija. Prvi rad bavi se trgovinom ljudima. U ovom delu, ocenjuje se koliko je APEP ispunjen u smislu uvećavanja kapaciteta policije u borbi protiv ove pojave. Ovde se konstatuje da je ostvaren napredak u izradi i primeni politika ali da je uvećavanje kapaciteta policije kasno.

[1] A. Bryman, Social Research Methods, Second Edition, Oxford University Press, Oxford 2005, faqe 40.

Drugi rad odnosi se na borbu protiv privrednog, finansijskog kriminala i korupcije. I u ovom aspektu, APEP predviđa sprovođenje određenih intervencija u cilju postizanja funkcionalnosti Direkcije za privredni kriminal i korupciju (DIPKK). Iz nalaza navedenih u ovom izveštaju, konstatuje se da se broj osoblja nije uvećao i da su niske plate problem za privlačenje profesionalnih kandidata. Treći rad (iz oblasti pravosuđa) odnosi se na pristup pravosudnom sistemu od strane manjinskih zajednica. Kancelarije za vezu sa sudovima predstavljaju osetljivi deo Izveštaja o napretku u cilju stvaranja pristupa manjinskih zajednica pravosuđu. Ovaj rad konstatuje da ove kancelarije nisu funkcionalizovane i ne služe svrsi zarad koje su osnovane. Pozitivne promene u slobodi kretanja stvorile su dilemu da li ove kancelarije treba uopšte da postoje. Kao četvrta tema jeste međunarodna saradnja u pravosudnom sektoru. Iako mlada država, Kosovo je dužno da štiti interese svojih građana i van zemlje. Ovaj izveštaj konstatuje da je ostvaren napredak u izradi sporazuma ali da postoje zastoji u njihovoj konkretizaciji kao rezultat nedostatka političke volje.

II. Uvećavanje kapaciteta Policije u borbi protiv trgovine ljudima

Trgovina ljudima predstavlja moderan oblik ropstva. Iz ovog razloga, borba protiv ove pojave od suštinskog je značaja za evropske zemlje. Izrada i primena politika za borbu protiv trgovine ljudima takođe predstavlja deo ojačavanja vladavine prava zato što su marginalizovane grupe potencijalne žrtve trgovaca ljudima. Ovo istraživanje ima za cilj da oceni u kojoj meri su primenjene osmišljene politike za uvećavanje kapaciteta policije i da pruži informacije građanima o izazovima kada govorimo o trgovini ljudima.Borba protiv trgovine ljudima značajna je za stvaranje pravne države koja štiti sve građane i ne postaje skloništе za ovakav vid ropstva. Pošto je trgovina ljudima pojava koja prekoračuje državne granice i za države članice EU borba protiv ove pojave značajna je kako iste ne bi bili zahvaćene organizovanim kriminalom na Kosovu. Pored ovoga, i liberalizacija viza usko je povezana sa borbom protiv ove pojave. Kontrola i upravljanje granicom treba da budu što efikasniji i trgovci treba da se suzbiju kako se posledice istih ne bi prenele na druge zemlje.

Zakonodavstvo i politike za borbu protiv trgovine ljudima

Na osnovu Privremenog krivičnog zakona Kosova trgovina ljudima označava:

> *'regrutovanje, prevoz, prebacivanje, skrivanje ili prijem lica, pretnjom ili upotrebom sile ili drugim vidovima prinude, otmicom, trikovima, prevarom, zloupotrebom vlasti ili stanja ugroženosti ili davanjem ili primanjem isplate ili koristi radi postizanja saglasnosti lica koje poseduje kontrolu nad drugim licem, u svrhu eksploatacije.*[2]

[2] Službeni list, Privremeni krivični zakon Kosova, članovi 139 i 140, 6. jul 2003. strana 216.

Privremeni krivični zakona Kosova kvalifikuje trgovinu ljudskim bićima kao krivično delo. Kao pojava na Kosovu, trgovina ljudima je zabrinjavajuća. Na osnovu izveštaja američkog Ministarstva spoljnih poslova (State Department-a), trgovina ljudima predstavlja ozbiljan problem na Kosovu. Ovaj izveštaj rangira Kosovo u drugu kategoriju[3] pošto predstavlja zemlju porekla, tranzita i odredišta kada govorimo o trgovini ljudima. Ovo podrazumeva da naše institucije treba da učine više u borbi protiv ove pojave. Vlada Kosova izradila je strategiju i akcioni plan na nacionalnom nivou za borbu protiv trgovine ljudima. Ova strategija predviđa ojačavanje institucionalnih mehanizama policije u cilju smanjivanja ovog kriminala. Pošto je strategija široka, Akcioni plan za evropsko partnerstvo navodi glavne aktivnosti koje je trebalo da se sprovedu u periodu od 2008-2010. godine. Ovime i Evropska komisija putem Izveštaja o napretku vrši merenje ispunjenosti kriterijuma za integraciju kao i kriterijuma za liberalizaciju viza.

U APEP-u, Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) identifikovalo je primenu strategije borbe protiv trgovine ljudima za jedan od svojih srednjeročnih prioriteta.[4] Pre ovog cilja, Kosovo nije imalo strategiju za period od 2008-2010. godine. Uložena su nastojanja da se upotpuni ova strategija u prvoj polovini 2008. godine i zajedno sa njom i akcioni plan.

Iako je 2008. godina predviđena za godinu za izradu strategije i akcionog plana, postojala su nastojanja da 2009. godina bude godina kada će se otpočeti sa primenom akcionog plana i ovime i strategije. Uvećavanje kapaciteta Direkcije za borbu protiv organizovanog kriminala (sada Stuba za istrage) u oblasti borbe protiv trgovine ljudima zacrtano je za prioritet. Takođe, deo strategije jeste i obuka sudija i tužilaca. Pošto su slučajevi suđenja zbog trgovine ljudima osetljivi, neophodne su odgovarajuće veštine sudija. U skladu sa APEP-om, ove obuke je trebalo da se održe u četvrtom tromesečju 2009. godine od strane Instituta za pravosuđe Kosova i Kosovske policije.[5] Za uvećavanje efikasnosti institucija, neophodno je zapošljavanje policajaca u jedinici za borbu protiv trgovine ljudima. Pored zapošljavanja, pružanje neophodnih sredstava ovom odeljenju bilo je još jedan elemenat strategije. U poslednjem tromesečju 2009. godine, policija je trebalo da obezbedi novu opremu u cilju uvećavanja kapaciteta za borbu protiv trgovine ljudima.

Kada govorimo o policiji, preispitivanje mehanizama saradnje između centralnih i regionalnih jedinica za borbu protiv trgovine ljudima predstavlja radnju identifikovanu kako bi se imala plodonosnija struktura saradnje. Ovo preispitivanje trebalo je biti završeno u drugom tromesečju 2009. godine. Znajući da trgovina ljudima predstavlja pojavu koja prekoračuje državne granice, neophodna je saradnja sa susednim zemljama i šire. Iz tog razloga postojala su nastojanja da MUP u četvrtom tromesečju 2009. godine potpiše protokole o međugraničnoj saradnji sa Albanijom, Crnom Gorom i Makedonijom.

Nalazi do kojih se došlo istraživanjem

Od proglašenja nezavisnosti izrada politika postala je deo odgovornosti domaćih institucija. U ovoj sferi identifikovano je nekoliko uspeha. Jedan od njih jeste izrada politika. Shodno ovome, izrađen je konceptni dokumenat nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudima u prvom tromesečju 2008. godine od strane MUP-a i relevantnih institucija i organizacija. Takođe, u trećem tromesečju 2008. godine izrađeni su strategija za borbu protiv trgovine ljudima i akcioni plan.

[3] U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, jun 2009, strana 178 i U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010.
[4] Republika Kosovo, Akcioni plan za evropsko partnerstvo (APEP),pog.2.3.3,Pravosuđe, sloboda i bezbednost. Borba protiv organizovanog kriminala. Priština,jul 2009.strana.122
[5] Ibid.strana.125

Takođe, kada govorimo o policiji sprovedena je revizija mehanizama saradnje između centralnih i regionalnih jedinica za borbu protiv trgovine ljudima u drugom tromesečju 2009. godine. Saradnja između centralne i regionalnih policijskih jedinica nije bila toliko delotvornazato što su odgovornosti bile decentralizovane (nivoi izveštavanja). Od februara meseca 2010. godine izvršena je centralizacija odgovornosti i ovom prilikom uspostavljeno je Odeljenje za borbu protiv trgovine ljudima kao zasebna struktura. Iznesena je primedba na račun centralizacije zato što je predviđeno da se sprovede u drugom tromesečju 2009. godine. Maja 2010. godine odobrena je nova organizativna struktura Kosovske policije i ovom prilikom Sektor za istragu trgovine ljudskim bićima (SITLJB) je unapređen i podignut na nivo Direkcije za istragu trgovine ljudskim bićima. Na osnovu ove reorganizacije, u skladu sa aktivnostima predviđenim APEP-om, odlučeno je o uvećavanju ljudskih kapaciteta sa 35 zaposlenih na 57 policijskih službenika i 3 civilna službenika. Takođe, utvrđen je neophodan broj osoblja u regionalnim centrima.[6]

U cilju ispunjavanja ovog plana, u mesecu septembru otvoreni su konkursi za popunjavanje stvorenih radnih mesta.[7] Takođe, porast u broju osoblja ženskog pola u jedinicama protiv trgovine ljudima do sada nije se desio.[8] Regionalne jedinice imaju 3-4 zaposlena, obično jednu ženu a ostali su muškarci. Sa druge strane, na osnovu Nacionalne strategije za borbu protiv trgovine ljudskim bićima i APEP-a predviđeno je zapošljavanje policajaca usled prirode posla. Po završetku konkursa ostaje da se oceni ispunjenost ovog kriterijuma. Istovremeno, uz centralizaciju ovih jedinica omogućeno je da u slučajevima u kojima se zahteva veće prisustvo policajaca, oni budu uzeti iz nekog drugog regiona.

Kada govorimo o pravosuđu, vrši se neprekidna obuka sudija u specijalizovanim oblastima kao što su: pranje novca, finansijski kriminal i trgovina ljudskim bićima za kategorije sudija i tužilaca koji rešavaju predmete iz ovih oblasti. Obuka sudija[9] i tužilaca deo je strategije pošto su slučajevi trgovine ljudima osetljivi a sposobnosti sudija treba da budu na odgovarajućem nivou pošto su predmetni postupak i postupanje prema strankama drukčiji. Različite međunarodne organizacije kao što je ICITAP vrše obuku sudija, tužilaca i policajaca na neprekidan način, tako da se i ova tačka ispunjava.

Saradnja sa zemljama u regionu deo je borbe protiv trgovine ljudima. U sklopu saradnje, potpisivanje protokola o prekograničnoj saradnji sa Albanijom, Crnom Gorom, Makedonijom i drugim zemljama u regionu trebalo je da se izvrši u četvrtom tromesečju 2009. godine. Ostvaren je uspeh u potpisivanju sporazuma o "Radmisiji lica" novembra 2009. godine sa Albanijom, "Uzajamnom kretanju državljana" sa Albanijom marta 2010. godine, zatim "Međugraničnoj policijskoj saradnji" sa Republikom Albanijom januara 2010. godine, sporazum o "Policijskoj saradnji" sa Republikom Makedonijom takođe januara 2010. Osim dostignuća ne nedostaju ni zastoji u ispunjavanju obaveza koje proizilaze iz APEP-a. U ovoj sferi, nedostaju sporazumi sa Republikom Crnom Gorom. Međutim, kada govorimo o zemljama sa kojima nedostaju sporazumi, MUP i Kosovska policija ostvaruju saradnju shodno Standardnom operativnom postupku (SOP) i uz pomoć drugih mehanizama kao što su IOM i EULEX. SOP omogućava pojedinačnu saradnju institucija, ne zahtevajući državne sporazume ili formalno

[6] Planovi su: Direkcija i Centralni sektor 17 policijskih službenika i 3 civilna službenika, jedinica Prizren 7 policijskih službenika, Priština 8, Peć 7, Mitrovica 6, Gnjilane 6, Uroševac 6.
[7] Arben Paçarizi, V/D/ Direkcije za istragu trgovine ljudskim bićima, intervju realizovan 25. oktobra, 2010, Priština.
[8] Intervju sa Policijom u regionima: Mitrovice, Peći, Uroševca, Gnjilana, Prizrena. Januar – februar 2010.
[9] Debate realizovane u kosovskim regionima, mart 2010.

priznavanje od strane državnih organa. Ono što ostaje izazov jeste potpisivanje protokola sa zemljama u regionu između odnosnih policija za primenu postignutih sporazuma.[10]

Kao nedostatak jeste snabdevanje regionalnih jedinica neophodnom opremom i vozilima. Regionalne jedinice za borbu protiv trgovine ljudima dobile su samo jedno vozilo (jedinica u Mitrovici) tokom ovog perioda. Juna je jedno vozilo dato Regionalnoj jedinici za borbu protiv trgovine ljudima u Mitrovici a trenutno samo Jedinica za borbu protiv trgovine ljudima u Uroševcu nema vozilo svoje jedinice. Utvrđivanjem organizacione strukture, predviđa se kupovina vozila za stub istrage i ovime i za direkciju za borbu protiv trgovine ljudima. Sa druge strane, druga oprema (posmatračka npr.) postoji.

Žrtve trgovine ljudima imaju skloništa. Međutim, potencijalne žrtve kao što su deca koja prosjače imaju mnogo više problema kada govorimo o njihovom smeštaju. Prepreka u tom pogledu jeste i nelicenciranje 'domova za integraciju' od strane MRSZ-a.[11] U svim regionima na Kosovu, policija i centar za socijalni rad žalili su se na nedostatak jednog mesta gde bi se mogla smeštati deca koja prosjače kao potencijalne žrtve trgovine ljudima do donošenja odnosne odluke.[12] Takođe, nedostaje trenutni budžet za Centre za socijalni rad. Ovo znači da u trenutku kada se ova deca uzmu od strane policije i socijalnog radnika, trenutni troškovi pokrivaju se novcem zaposlenih u CSR-u ili KP-u. Ono što je paradoksalno ovde jeste da CSR-i imaju trenutni budžet do 100 evra dnevno međutim tokom postupanja sa decom koja prosjače, žalbe se uglavnom upućuju na račun nedostatka finansijskih sredstava.

Pored neprekidnih obuka, organizovane debate istakle su neposvećenost sudova da suzbiju ovu pojavu. Na primer, operativne grupe po velikim opštinama služe kako bi se koordinisao rad na suzbijanju ove pojave. Međutim, ove radne grupe nisu funkcionalne a sudovi skoro uvek ne prisustvuju sastancima. Činjenica da sudovi ne poklanjaju odgovarajuću pažnju ističe se i u slučajevima kada se tokom sudskih odluka ne poštuju granice minimalnog kažnjavanja trgovaca ljudima.[13]

U zaključku, primena APEP-a od strane kosovskih institucija u oblasti borbe protiv trgovine ljudskim bićima ukazuje na to da je ostvaren uspeh u izradi strategije i planova kao i jednim delom na postizanje sporazuma sa susedima. Međutim, postoje nedostaci u ojačavanju institucionalnih kapaciteta, kao što je zapošljavanje dodatnog osoblja u policijskim jedinicama za borbu protiv trgovine ljudima. Takođe, nije bilo uspešnih pomaka u postizanju sporazuma sa svim državama u regionu za suzbijanje ove pojave usled političkih razloga. Sve dok postoji napredak u ojačavanju kapaciteta, poštovanje faktora vreme nije se desilo u većini slučajeva.

III. Kosovska policija i borba protiv privrednog kriminala i korupcije

Put Kosova ka vladavini prava i bezbednosti zahteva jake institucije i sposobne da se bore protiv organizovanog kriminala. Jedan od ovih oblika kriminala jeste i finansijski i privredni. U cilju odgovora na ovo pitanje, nekoliko ciljeva i aktivnosti predviđeno je za Kosovsku policiju u sklopu APEP-a.

---

[10] Intervju sa Ahmetom Nuredinijem, V/D pri Direkciji za integrisano upravljanje granicom. Realizovan 08.11.2010.
[11] Ovime mislimo na skloništa, međutim iz etičkih razloga socijalni radnici su predložili da se zovu 'domovi za integraciju'.
[12] Niz debata organizovanih od strane organizacije FIQ i partnera na temu “Deca koja prosjače: odgovornost institucija i društva”, Gnjilane, Uroševac, Peć, Đakovica, Prizren, Mitrovica, septembar-oktobar 2010.
[13] U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010.

Tačka 99 APEP-a zacrtala je sledeći cilj: ojačavanje kapaciteta Jedinice (sada Direkcije) za istragu privrednog, finansijskog kriminala i korupcije unutar Stuba za istragu u sklopu Kosovske policije. Aktivnosti obuhvataju:

- odobravanje organizacione strukture na osnovu Zakona o policiji.
- podela i razvoj domaćih funkcija KP u sferi finansijskog kriminala.
- obuka osoblja Jedinice za finansijsku istragu
- razvoj operativne saradnje DIPKK sa drugim relevantnim institucijama za suzbijanje i sprečavanje pranja novca.
- opremanje adekvatnom tehnikom u srazmeri sa brojem osoblja.

Međutim, i usvajanje drugih zakona[14] bilo je u funkciji suzbijanja ovih vidova kriminala.

Zakonodavstvo i politike

Zakonodavstvo za suzbijanje privrednog, finansijskog kriminala i korupcije ušlo je u novu fazu od 2008. godine zamenom uredbi UNMIK-a zakonima. Već je izrađeno nekoliko zakona, kao što je Zakon o upravljanju zaplenjenom i oduzetom imovinom stečenom kriminalom ili zakon o sprečavanju pranja novca. Sa druge strane, i Privremeni krivični zakon Kosova bavi se ovim pitanjem.

Dok je UNMIK bio odgovoran, nije imao nikakvu strategiju za borbu protiv organizovanog kriminala i nakon nezavisnosti počelo se sa izradom politika. Stoga, Kosovska policija ima strategiju i akcioni plan za borbu protiv organizovanog kriminala.

Nalazi istraživanja

Ispunjavanje ciljeva i aktivnosti predviđenih EPAP-om od strane Direkcije za istragu privrednog kriminala i korupcije je zabrinjavajuće.[15] Shodno nalazima iz istraživanja, Zakon o policiji ne primenjuje se a zakonodavstvo za borbu protiv finansijskog kriminala nije adekvatno. Iako je Zakonom o policiji predviđeno obrazovanje sudske policije, ovaj mehanizam nije osnovan do sada. Organizacija DIPKK-a zasnovana je na zakonu ali dalja primena se ne dešava. Puno intervjuisanih ispitanika ističe da zakon nije odgovarajući i da mu nedostaju podzakonske direktive za njegovu primenu.

Usvojeni zakoni sadrže nejasnoće u aspektu zaplene i porekla imovine.[16] Shodno tome, policajcima je potreban komentar koji precizira policijskim službenicima sadržaj članova koji nisu koncizni. Ovom problemu doprinosi i neprisustvo tužilaca prilikom racija.

Jedna od aktivnosti bilo je usvajanje nove organizacione strukture policije na osnovu Zakona o policiji. Ovo restrukturiranje je sprovedeno i shodno istom DIPKK funkcioniše kao centralizovana jedinica na nivou direkcije u sklopu Odeljenja za istragu organizovanog kriminala. Ova centralizacija uticala je na uklanjanje nivoa izveštavanja pojednostavljujući i usredsređenost ljudskih i tehničkih resursa tokom akcija.
Osoblje DIPKK-a trebalo je da bude obučeno i za istragu privrednog kriminala. Shodno tome, DIPKK je prošao obuku za istragu privrednog kriminala. Ove obuke održane su u oblasti računovodstva, finansija i analize finansijskog kriminala. Bez obzira na isto, postoji zabrinutost da ove obuke nisu dovoljne za potrebe policije. Obuke treba da budu specifičnije i naprednije.

---

[14] Primer, Zakon o pranju novca.
[15] Akcije DIPKK-a nisu nedostajale. Od početka ove godine, ostvaren je porast u rezultatima u borbi protiv privrednog i finansijskog kriminala. Bez obzira na isto,potpuna funkcionalizacija DIPKK-a zahteva dodatno i stručno osoblje.
[16] Poverljiv intervju

Negativna pojava u ovoj direkciji jeste i odliv osoblja. Od osnivanja ove jedinice, 70%[17] stručnog osoblja udaljilo se iz DIPKK-a kao rezultat niskih plata. Oni su zaposleni u drugim institucijama u kojima je plata viša. Ova niska plata utiče i na zapošljavanje novog osoblja kada postoje slučajevi da se primaju i kandidati sa završenom srednjom školom pošto nedostaje zainteresovanost kvalifikovanih ljudi kao što nedostaje i utvrđivanje viših kriterijuma za zapošljavanje. Ovo košta kosovski budžet pošto se obuka sprovodi za osoblje, a javljanjem novih mogućnosti zaposleni imaju mogućnost da se zaposle u drugim institucijama kao što su banke. Kosovska policija još uvek nije stvorila uslove da zadrži stručno osoblje sa ciljem uvećavanja kapaciteta.

Ostvarivanje operativne saradnje DIPKK-a sa drugim relevantnim institucijama (primer: carina) neophodno je za sprečavanje i borbu protiv pojave pranja novca. Još jedan uspeh MUP-a i policije jeste ostvarivanje ove operativne saradnje. Posledično, u obavljanju svojih dužnosti DIPKK nije naišao na probleme kada govorimo o saradnji sa drugim institucijama.

Jedan od identifikovanih nedostataka jeste porast broja osoblja u sklopu DIPKK-a. Do sada, DIPKK treba da ima 151 osoblja. Broj osoblja nije povećan shodno potrebama. DIPKK-u je potrebno dodatno osoblje, kako bi funkcionisao uobičajeno. Tim više, regionalnim jedinicama potrebno je stručno osoblje iz oblasti finansijskog kriminala. Septembra je raspisan konkurs za nova radna mesta. Do ovog momenata, DIPKK ispunio je samo 80% od osoblja. Međutim, odliv osoblja iz ove direkcije predstavlja ozbiljan problem i u smislu uvećavanja i razvoja kapaciteta. Zatvaranjem konkursa ostaje da se oceni ispunjavanje ljudskim kapacitetima.

Povećavanje kapaciteta vrši se i putem obuke. Obuka je neprekidna kako unutar tako i van zemlje. Obuke su održane u odnosnim oblastima kao što su analiza finansijskog kriminala i finansijske istrage. I uvećavanje kapaciteta putem obuke pogođeno je odlaskom osoblja. Dok obuka treba da bude sve naprednija novi dolasci osoblja utiču da ne postoji specijalizacija obuka.

Iz nezvaničnih izvora moglo se razumeti da nije izvršena dodela budžeta Direkciji za istragu privrednog, finansijskog kriminala i korupcije. Obrazloženje je bilo da je zaboravljena i da regionalne jedinice treba da pronađu resurse iz drugih policijskih odeljenja. Ograničena finansijska sredstva utiču na rad u borbi protiv kriminala. Na primer, regionalne jedinice imaju dopunu za telefon od samo 10 evra mesečno a njihov rad na terenu zahteva mnogo više troškova.
DIPKK treba da ima na raspolaganju adekvatnu tehnologiju u srazmeri sa brojem osoblja. Ova jedinica nije opremljena u potrebnoj meri sredstvima za istragu ovih vidova kriminala. Ali, ono što ostaje zabrinutost jeste neprekidna potreba za dobavljanje najnaprednije i najsavremenije tehnologije. Istovremeno, nisu sve regionalne jedinice dovoljno opremljene. Neke od regionalnih jedinica imaju dovoljna sredstva dok druge ne poseduju dovoljnu tehnologiju. Još jedno pitanje jeste da je trebalo da regionalne jedinice dobiju sredstva u srazmeri sa osobljem. Ali, sve jedinice suočavaju se sa nedostatkom opreme za svo osoblje. Ove jedinice imaju potrebna vozila, ali im nedostaju sistem GPS, naočare za noćni vid i druge stvari povezane sa informacionom tehnologijom (IT).

[17] Upitnik sa službenicima iz Direkcije za istragu privrednog kriminala i korupcije.

IV. Kancelarije za vezu sa sudovima

Kao jedan od ciljeva APEP-a za 2010. godinu, pristup pravosuđu ostaje jedan od mnogobrojnih ciljeva vladavine prava koji ostavlja puno toga za poželeti.[18] Odgovornosti sudskog sistema na Kosovu uređene su u skladu sa mandatom predviđenim na osnovu Ustava Republike Kosovo, poglavlja VII. Osim ovoga, UNMIK se u prisnoj saradnji sa kosovskim institucijama (PIS) 2005. godine složio da zajedno obezbede organizacionu nezavisnost sudova proglašavajući uredbe 2005/52, 2006/25 kao i Uredbu 2006/26, Dodatak (XV, stav (VIII). Proglašavanje ovih uredbi predstavljalo je krunu prvog dela prenosa odgovornosti sa međunarodnih na domaće institucije. Ovaj proces prenosa odgovornosti nastavljen je i nakon proglašenja nezavisnosti, iako u vreme ovog izveštaja, sudske institucije i dalje su krhke, u konkretnom smislu, one ne obavljaju nijednu funkciju na nekoliko delova teritorije Kosova, posebno u severnom delu Mitrovice, opštinama Leposavić, Zvečan i Zubin Potok. Od perioda politike pod nazivom "Standardi za Kosovo" kosovske institucije i UNMIK uložili su nastojanja da obezbede pristup sudstvu svim zajednicama na Kosovu. Posledično, one su obrazovale kancelarije veze sa sudovima obezbeđujući za pravnu osnovu Uredbu 2006/25.[19]

Istorijat problema

Između ostalog, Evropska konvencija o ljudskim pravima u članu 6.1 garantuje pristup pravosuđu. Osim činjenice da je ovaj instrument Saveta Evrope primenjiv u našem pravnom i institucionalnom sistemu putem Ustava Kosova,[20] Republika Kosovo nije uspela da obezbedi instrumente i institucije koje garantuju primenu ove konvencije u praksi, i posledično, standardi priznati Ustavom Republike Kosovo ostaju neprimenjeni.

Od završetka rata na Kosovu, međunarodna zajednica koja je upravljala prvim stubom "pravosuđa i unutrašnjih poslova" nije uspela da uspostavi napredan institucionalni i pravni sistem vladavine prava na Kosovu. Od ovog vremena, jedan deo građana Kosova nije imao mogućnost pristupa sudovima a drugi deo društva koji je imao mogućnost da obezbedi pristup u većini slučajeva nije mogao da uživa u čarima sudskog procesa.[21]

Tokom perioda primene politike "Standardi pre statusa" i "Standardi za Kosovo"[22] čija je realizacija omogućila otvaranje procesa diskusije o konačnom statusu Kosova, uprava UN-a na Kosovu uz podršku Ministarstva pravde 2006. godine realizovala je otvaranje 11 kancelarija za vezu sa sudovima koje su od ovog perioda, iako su se po svojoj prirodi bavile čistim sudskim radom, ostale pod nadležnošću Ministarstva pravde. Gledajući iz perspektive nezavisnosti sudstva, kao što je predviđeno Uredbama UNMIK-a 2005/52 i 2005/53, odgovornosti u vezi sa sudovima obavljaju se posebno od strane Sudskog i tužilačkog saveta Kosova (a zakonodavstvom koje se očekuje da se proglasi u celosti, biće osnovan zaseban Sudski i zaseban Tužilački savet Kosova). Zadržavanje odgovornosti u vezi sa sudovima u rukama Ministarstva pravde Republike Kosovo u suprotnosti je sa duhom zakonske reforme u

[18] Akcioni plan za evropsko partnerstvo (APEP), poglavlje 3, tačka 31. Priština 2010.
[19] Ova Uredba može se preuzeti sa stranice: http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_25.pdf
[20] Kosovo nije članica Saveta Evrope ali je usvojilo veliki broj instrumenata ove organizacije bilo putem Ustava Republike Kosovo ili putem procesa približavanja domaćeg zakonodavstva naprednim međunarodnim standardima i praksama.
[21] Broj predmeta po sudovima u Republici Kosovo iznosi oko 213.000 nerešenih predmeta od kojih otprilike polovina jesu predmeti koji uopšte nisu izvršeni.
[22] Nacrta plana "Standarda za Kosovo" može se naći na stranici: http://www.unmikonline.org/standards/docs/ksip_alb.pdf

kosovskom pravosuđu,[23] stoga, kancelarije veze u sklopu Jedinice za sudsku integraciju ne treba da ostanu pod odgovornošću Ministarstva pravde već treba da se prenesu pod okrilje Sudskog saveta Kosova.

Mandat kancelarija veze

Kancelarije veze deo su Odseka za sudsku integraciju koji je deo Odeljenja za pristup pravosuđu u sklopu Ministarstva pravde. Osim Uredbe 2006/25 proglašene od strane SPGS-a, do sada, ne postoji nikakva zakonska osnova koja na detaljan način utvrđuje mandat kancelarija za vezu sa sudovima na Kosovu.[24] Shodno opisu datom na elektronskoj stranici Ministarstva pravde, može se zaključiti da ove kancelarije pružaju usluge, koje slede:

-prevoz stranaka po sudovima/javnim tužilaštvima;
-pružanje pravnih i tehničkih smernica strankama u cilju pružanja lakšeg pristupa sudskim institucijama u zemlji;
- obavljanje različitih logističkih i tehničkih usluga strankama u sudovima/tužilaštvima,kao što je donošenje različitih dokumenata iz arhiva sudova, pružanje drugih pravnih usluga strankama i obavljanje drugih aktivnosti koje imaju za cilj upućivanje stranaka odnosno njihovih predmeta pravosudnim institucijama.

Kao što se može razumeti, mandat kancelarija uglavnom podrazumeva pružanje tehničke i logističke podrške strankama koje ne mogu imati pristup pravosudnim institucijama i koje dolaze iz oblasti naseljenih manjinskim življem kao i pružanje pomoći putem pravnih saveta za ovu grupu.

U vezi sa pružanjem pravne pomoći strankama, postoji otvoreno udvostručavanje ovlašćenja između ovih kancelarija i mandata Komisije za pravnu pomoć Kosova[25] koja između ostalog obezbeđuje besplatnu pravnu pomoć za sve ugrožene kategorije uključujući i manjinske zajednice na Kosovu.

Ova komisija ima pristup celoj teritoriji Kosova uključujući i severni deo Kosova u kome u velikom obimu nedostaje institucionalno prisustvo Republike Kosovo. Sada se već može razumeti da se pružanje pravne pomoći ugroženim strankama vrši od strane Komisije za pravnu pomoć koja pruža bolji pristup u zaštiti prava ugroženim i siromašnim kategorijama. Imajući u vidu da većina pripadnika manjinskih zajednica nije u redovnom radnom odnosu, većina istih mogu se kvalifikovati za kategoriju primalaca besplatne pravne pomoći od strane komisije za pravnu pomoć. Pored pravne pomoći koju kancelarije za pravnu pomoć pružaju u mestima u kojima se nalaze, Komisija za pravnu pomoć pruža i pokretnu pravnu pomoć pružajući odgovarajuću pravnu pomoć opozvanim grupama u mestima u kojima žive ove grupe.

Jedina podrška koja ostaje nepokrivena od strane drugih institucija a koja treba da se pruži od strane kancelarija veze jeste tehnička pomoć kao što može biti prevoz stranaka. Bez obzira na isto, u delu koji sledi u vezi sa stepenom funkcionisanja ovih kancelarija tokom perioda trajanja ovog projekta možemo zaključiti da ove kancelarije ne pružaju ni tehničku pomoć pošto je većina istih i dalje nefunkcionalna.

---

[23] Autori ovog rada bili su angažovani na izgradnji Ministarstva pravde kao i na izgradnji zakonske infrastrukture u ovom sektoru. Njihove preporuke u vez i sa uspostavljanjem Odseka za sudsku integraciju pod okriljem Ministarstva pravde takođe su prenete i u izveštaj organizacije FREDOM koja je angažovan a na funkcionalnom razmatranju Vlade Kosova, čije preporuke nisu uzete u obzir. Za podrobnije informacije možete preuzeti izveštaj sa stranice : http://www.fridomks.org/media/105a%20MoJ.pdf.

[24] Javno su retke pristupačne informacije u vezi sa funkcionisanjem ovih kancelarija. Ograničene informacije možete naći na stranici http://www.osce.org/publications/mik/2007/11/27872_975_en.pdf, strana 7, http://www.md-ks.org/?page=1,50, www.eulex-kosovo.eu/home/docs/A6%20ALB%20.pdf.

[25] Za podrobnije informacije, pogledajte Uredbu UNMIK-a br. 2006/36 na stranici: http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_36.pdf

Nivo funkcionisanja

Kancelarije za vezu sa sudovima funkcionišu na sledećim lokacijama:

- Kancelarija za vezu sa sudovima u Gračanici (Glavna kancelarija)
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Novom Brdu
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Goraždevcu
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Velikoj Hoči
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Vrbovcu
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Šilovu
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Prilužju
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Mitrovici
- Kancelarija za vezu sa sudovima u selu Novake
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Babljaku
- Kancelarija za vezu sa sudovima u Osojanu

Iz ocena koje je naš program praćenja izvršio u ovom delu teritorije Republike Kosovo došli smo do zaključka da većina ovih kancelarija nema nikakvu praktičnu funkciju.
Partneri na ovom projektu delovali su praćenjem ovih kancelarija izvršenim na terenu, sprovodeći ankete na terenu sa građanima lokacija u kojima se nalaze ove kancelarije, intervjue sa građanima i posledično, kao što se može videti u nastavku, neke od kancelarija ne funkcionišu uopšte.

Nalazi sa terena

U ovim kancelarijama radi ukupno 29 službenika za vezu sa sudovima i postoji funkcija šefa sektora. Iz intervjua sprovedenih od strane partnera na našem projektu, potvrđeno je da u vezi sa pružanjem usluga građanima od strane ovih kancelarija, postoji mali nivo znanja ili građani smatraju da ove kancelarije ne pružaju nikakvu pomoć pošto imaju samo nekolicinu predmeta i građani uglavnom nemaju nikakvu informaciju o postojanju ovih kancelarija.

Tokom perioda praćenja potvrđeno je da 5 od 11 kancelarija ne funkcioniše uopšte. Ovo su: Kancelarija za vezu sa sudovima u Prilužju (opština Obilić), Osojanu (opština Istok), Vrbovcu (opština Vitina) i Šilovu (opština Gnjilane), čiji su službenici napustili kancelarije nakon proglašenja nezavisnosti Republike Kosovo. Ovi podaci izvedeni iz našeg procesa praćenja dokazuju suprotno u odnosu na izveštaj izrađen na kraju 2009. godine od strane Ministarstva pravde koji predstavlja u potpunosti funkcionalnim kancelarije za vezu sa sudovima.[26]
Vredi napomenuti posebno da pripadnici manjinskih zajednica u slučaju Suda iz Uroševca, svoje predmete procesuiraju u sudu ne tražeći uopšte pomoć Kancelarije veze u Babljaku.[27]
Iz ovakvih situacija možemo izvesti zaključak da su kancelarije za vezu sa sudovima predstavljale neophodnost za ispunjavanje standarda za Kosovo a ne neophodnost i mogućnost za bolji pristup građana pravosudnom sistemu. Tokom sprovedenih istraživanja, nismo naišli ni na koji analitički dokumenat koji zaključuje da ove kancelarije treba da budu osnovane u ovom obliku i treba da ostanu pod nadležnošću Ministarstva pravde.

[26] Pogledajte izveštaj objavljen na zvaničnoj stranici Ministarstva pravde na: http://www.md-ks.org/?page=1,101.
Sa druge strane, u cilju potvrđivanja naših podataka, možete pročitati i ovu vest objavljenu u vezi sa nivoom funkcionisanja kancelarija: http://gov.publiku.com/note/28630/ministrja-e-drejt%C3%ABsis%C3%AB-znj-nekibe-kelmendi.html.
[27] Iz intervjua sa predsednikom Suda u Uroševcu. Januar 2010.

U drugim kancelarijama, u retkim slučajevima postoji veoma mali broj od 1-5 zahteva podnetih od osnivanja ovih kancelarija.

Više od 80% intervjuisanih na lokalitetima na kojima se nalaze ove kancelarije iznelo je da nemaju nikakvo znanje o njihovom postojanju i nikada se nisu obratili ni jednoj od ovih kancelarija kako bi dobili pomoć u pristupu pravosudnom sistemu. Intervjuisani su izneli da imaju pravne probleme ali da se pravosudnim institucijama nisu obraćali preko ovih kancelarija.

Iznenađujuće je to da građani ovih 11 lokacija uopšteno nemaju nikakvo znanje u vezi sa postojanjem ovih kancelarija, imajući u vidu da se nalaze u selima u kojima je broj stanovnika veoma mali i fizički su veoma blizu njih. Štaviše, naši partneri koji su izvršili praćenje ovog procesa na terenu, utvrdili su da ove kancelarije nemaju nikakav znak kojim se mogu identifikovati.

Uticaj funkcionisanja ovih kancelarija na budžet

Celokupna institucionalna struktura i njeno funkcionisanje utiču na budžet Republike Kosovo. 30 radnih mesta službenika sa prosečnim platama od po 200 evra[28] po svakom službeniku, 11 kancelarija za koje treba obezbediti barem jednu kancelariju i jedno vozilo i drugi operativni troškovi, može se proračunati da utiče na budžet Kosova u iznosu od preko 200.000 evra troškova godišnje (u najmanjoj meri). Ovaj budžet Vlade Republike Kosovo, pored celokupnog insistiranja političkih struktura za integraciju i pristup pravosuđu, treba da obezbedi i opipljive rezultate integracije svih zajednica u pravosudni sistem.

APEP

Akcioni plan za evropsko partnerstvo treba da bude formulisan na jasniji način, kako bi se izvršila jasna podela između zahteva koji se odnose na kancelarije za vezu sa sudovima i Komisijom za pravnu pomoć.[29] Ukoliko se pročita pažljivo tačka 31: "osnaživanje pristupa pravosuđu za manjinske zajednice i ponovno ojačavanje mehanizama kao što su kancelarije za vezu sa sudovima" podrazumeva da je glavni cilj pristup pravosuđu, međutim, institucija koja je identifikovana za realizaciju ovog cilja, kancelarija za vezu sa sudovima pokazala se u potpunosti beskorisnom, za građanina, štetnom za budžet i preprekom za pozitivno izveštavanje u vezi sa primenom ovog standarda. Stoga, APEP treba da sadrži novu formulaciju koja se ne upućuje na ojačavanje kancelarija za vezu sa sudovima već sadrži samo cilj uvećavanja pristupa pravosuđu za manjinske zajednice. Način na koji će institucije ovo realizovati, bilo putem sudskih programa, ili putem besplatne pravne pomoći ili ojačavanja kancelarija za vezu sa sudovima treba da ostane uključeno u zahteve a ne u ciljeve pomešane prethodno sa zahtevima.

Pored integracije, institucije treba da obezbede pristup i pruže usluge građanima Republike Kosovo u 11 otvorenih kancelarija za vezu sa sudovima na različitim stranama Kosova. Koji je njihov značaj ukoliko postoje i troše mali budžet Republike Kosovo ali svojim funkcionisanjem ne stvaraju koristi za građane manjinskih zajednica u zonama u kojima se one nalaze.
Odsek za sudsku integraciju u sklopu Ministarstva pravde treba da se prenese pod okrilje Sudskog saveta Kosova iz razloga

[28] U minimalnoj vrednosti.
[29] Pogledajte literaturu koja navodi APEP u tački 31.1. upućujući se na prioritet 33, tačke 4, 5, 6, 7 i 9 koje se odnose na Komisiju za pravnu pomoć.

iznetih u uvodnom delu koji, između ostalog, krše nezavisnost sudova i mešaju odgovornosti sa sudskim institucijama i ne samo sam.

Treba eliminisati udvostručavanje odgovornosti koje se vrše od strane ovih kancelarija i sektora za sudsku integraciju i Komisije za pravnu pomoć Republike Kosovo. Ukoliko zajednice na Kosovu nemaju potrebu za većim pristupom pravosuđu u poređenju sa stepenom koji postoji u ovom trenutku, što je izraženo sa samo nekoliko predmeta u nekoliko godina osnivanja ovih kancelarija na celoj teritoriji Kosova, institucije treba ozbiljno da uzmu u obzir da li zaista one treba da postoje ili mogu biti zatvorene u potpunosti pošto manjinske zajednice imaju veću slobodu kretanja u odnosu na period od pre nekoliko godina a funkcionisanje ovih kancelarija ima relativno visoki budžetski trošak, te samim tim, da li je korist koja proizilazi iz njihovog postojanja manja od troškova koji postoje kako bi ista postojala.

V. Međunarodna saradnja u pravosudnom sektoru

Potpisivanje međunarodnih sporazuma[30] o međunarodnoj pravnoj saradnji nakon proglašenja nezavisnosti Kosova, smatra se jednom od odgovornosti prenetih sa međunarodnih institucija.[31] Tokom upravljanja Kosovom od strane uprave UN-a, njihovo potpisivanje i primena vršeno je od strane međunarodnog osoblja angažovanog u sklopu UNMIK-a, prvog stuba za pravosuđe i unutrašnje poslove.

Istorijat problema

Tokom institucionalne tranzicije, UNMIK je preneo jedan deo odgovornosti na Ministarstvo pravde: Uredba o osnivanju izvršnog ogranka vlasti 2005/53, u aneksu (xv) o Ministarstvu pravde, tačka (xvi) koja navodi "Pruža podršku u vidu stručnjaka u pripremi sporazuma Vlade u oblasti međunarodne saradnje, kako bi se isti postigli u skladu sa Ustavnim okvirom".

Ova odgovornost Ministarstva pravde[32] tokom perioda pre proglašenja nezavisnosti, korišćena je samo u cilju diskusije o potpisivanju sporazuma o IPA između EU i PIS-a i Kancelarije veze Evropske komisije ali nikada ni u kom drugom sporazumu, čak i u pogledu međunarodne saradnje.

Potpune odgovornosti u ovoj sferi, Ministarstvo pravde prenelo je sa UNMIK-a marta 2009. godine (više od godinu dana nakon proglašenja nezavisnosti).[33] U konkretnom smislu, nakon priznavanja i zasnivanja bilateralnih odnosa Kosova sa državama koje su priznale nezavisnost, potpisivanje ovih sporazuma trebalo je da se desi bez odlaganja, nasuprot tome, Republika Kosovo, odnosno, Ministarstvo pravde[34] uspela je da potpiše samo dva sporazuma do sada: jedan sporazum sa Republikom Belgijom[35] i jedan sporazum o međunarodno-pravnoj saradnji sa Švajcarskom.[36]

30 Poglavlje 2, tačka 30 APEP-a predviđa sledeće: uvećavanje mogućnosti za ispunjavanje međunarodnih standarda u razmatranju pitanja uzajamne pravne saradnje u pogledu zahteva za pružanje pravne pomoći u krivičnoj oblasti i zahteva za izručenje". Naše praćenje nije ograničeno samo na datu formulaciju iz APEP-a. Naprotiv, kao što će se videti u ovom dokumentu, kosovske institucije nisu bile u stanju da potpišu međunarodne sporazume, stoga, formulacija treba da bude izmenjena i dopunjena u APEP-u za narednu godinu odražavajući ne samo tehničke i ljudske standarde već i sadržajne standarde, kao što je samo potpisivanje sporazuma.

31 Konkretno, u ovoj oblasti odgovornosti, Ministarstvo pravde preuzelo je sve odgovornosti sa UNMIK-a, dana 20. marta 2009.

32 Ovaj rad ne analizira zakašnjenja u pripremi zakonodavstva u vezi sa ovom oblašcu i predloženih u zakonodavnom programu rada Vlade Republike Kosovo.

33 Administrativno uputstvo koje je omogucilo prenos ovih ovlašcenja usvojeno je od strane Ministarstva pravde dana 20. marta 2009.

34 Ministarstvo pravde, ima Odsek koji nosi naziv "Odsek za medunarodno-pravnu saradnju" u sklopu Pravnog odeljenja Ministarstva pravde koji je sacinjen od 18 službenika sa budžetom od otprilike 155.000 evra godišnje.

35 Sporazum sa Republikom Belgijom sklopljen je juna 2010.

36 Sporazum sa Švajcarskom je primljen ali se ceka samo ceremonijalan cin potpisivanja istog.

Priprema ovih sporazuma između ostalog treba biti izvršena u potpunom skladu sa Evropskom konvencijom o transferu osuđenih lica, od dana 21. marta 1983. godine, i dodatnim protokolom koji nije ratifikovan od strane Republike Kosovo nakon proglašenja nezavisnosti iz razloga koji su sada već poznati, zato što Kosovo nije deo većine međunarodnih organizacija uključenih u Savet Evrope. Vredi istaći i smatra se da je odnosno administrativno osoblje Ministarstva pravde pripremilo značajan broj nacrta sporazuma[37] koje je prosledilo većini država sa kojima Kosovo ima interes za ostvarivanje pravne saradnje, međutim, nosioci političkih funkcija, posebno tokom 2009. godine nisu se pokazali dovoljno marljivim da ih sklope sa datim državama.

Samo u periodu od juna do kraja oktobra 2010. godine, zahvaljujući radu Odseka za međunarodnu pravnu saradnju i angažovanju novog ministra, g. Demollija, Ministarstvo pravde realizovalo je potpisivanje dva sporazuma. Očekuje se da do kraja meseca oktobra budu utvrđeni datumi za potpisivanje sporazuma i sa Republikom Makedonijom, Republikom Albanijom i Republikom Turskom. Od dana proglašenja nezavisnosti, prošlo je više od dve godine tokom kojih Vlada Kosova, Ministarstvo pravde nije potpisalo nijedan sporazum u oblasti međunarodno-pravne saradnje.[38] Štaviše, osim što je Kosovo "nasledilo" sporazume potpisane od strane UNMIK-a koji su ostali kao relikvije ove apsolutne uprave Kosovom, pokazalo se da na Kosovu postoji potreba da se razjasni i primena sporazuma koji su bili primenjivi na Kosovu kao posledica državne sukcesije.[39]

Tokom poslednjeg perioda izveštavanja, imajući u vidu da političke promene u vladajućoj koaliciji na Kosovu imaju direktan uticaj na potpisivanje ovih sporazuma i njihovu primenu, pošto zavise od potpisa ministra pravde, može se desiti da ne dođe do njihovog potpisivanja ukoliko izvršna vlast zemlje ne ovlasti nekoga sa najvišeg političkog nivoa uprave da zameni ministra pravde u realizaciji ovih dužnosti.

Akcioni plan za evropsko partnerstvo takođe predviđa i uvećavanje i osnaživanje osoblja Odseka za međunarodnu pravnu saradnju. Na okruglom stolu održanom meseca juna 2010. godine, priznato je i od strane predstavnika Ministarstva pravde da je ovom Odseku potrebna veća podrška, pošto kao što je izneto, jedan broj službenika ovog odseka ne poseduje dovoljno znanje engleskog jezika (iako se celokupna pravna saradnja odvija na engleskom jeziku) te im je stoga potreban i prevodilac. Ovo dokazuje takođe da politika angažovanja osoblja sa odgovarajućom spremom u ovoj instituciji nije na odgovarajućem nivou.

[37] Oko 36 nacrta sporazuma pripremljenih do prvog dela 2010. godine, 30 nacrta sporazuma pripremljenih tokom 2009. godine.

[38] Uloga Odseka za međunarodno-pravnu saradnju ne može se ignorisati. Ovaj Odsek je samo tokom 2009. godine realizovao 12 izručenja i obradio je na hiljade zahteva za pružanje međunarodne pravne pomoći. Kao većina institucija, odsek ima velike potrebe za osobljem, prevodiocima i dodatnim budžetom.

[39] Npr. slučaj primene sporazuma potpisanog 1905. godine od strane tadašnje Kraljevine Jugoslavije koji je postao tema diskusije između različitih institucija na Kosovu, kako domaćih tako i međunarodnih.

Rezultati

Nepotpisivanje međunarodnih sporazuma predstavlja znak zastoja u ispunjavanju obaveza od strane rukovodilaca Ministarstva pravde. Pošto se ovaj proces može sagledati kao tehnički, želimo da argumentujemo da nepotpisivanje ovih sporazuma ne predstavlja rezultat tehničke i kadrovske nemogućnosti (javnih službenika) da pripreme nacrte sporazuma, već je u pitanju nedostatak političke volje i energije za upravljanje ovim državnim resorom. Ovi nacrti sporazuma jesu "šabloni" o kojima se pregovara zasebno između stranaka. Neophodna je dvostrana politička volja kako bi došlo do njihovog potpisivanja, javni službenici uzalud razmenjuju nacrte sporazuma ukoliko nedostaju politička volja i energija za rad.

Do ovog trenutka, javni službenici Ministarstva pravde, kada govorimo o međunarodnoj pravoj saradnji u krivičnim i građanskim predmetima pripremili su 36 predloga sporazuma za prebačaj osuđenika, koje su prosledili domaćim Ministarstvima pravde zemalja u regionu, zemalja Evropske unije i zemalja sa kojima imaju recipročan interes kada govorimo o međunarodnoj pravnoj saradnji u krivičnim i građanskim predmetima. Među ovim državama, nalaze se: Švajcarska, Nemačka, Švedska, Norveška, Republika Makedonija, Italija, Turska, Republika Albanija, Belgija, Luksemburg, Danska, Poljska, Francuska, Estonija, Portugalija, Bugarska, Mađarska, Hrvatska, Češka, Letonija, Finska, Luksemburg, Austrija, Holandija itd.

Samo mali broj gore pomenutih država izneo je svoju volju da pregovara o potpisivanju ovih sporazuma. Posledično, sporazumi potpisani još u vreme UNMIK-a još uvek ostaju na snazi. Osim ovoga, kao što je prethodno rečeno, postoji oprečno tumačenje između institucija o tome koji se sporazumi i dalje nalaze na snazi iako su potpisani još u vreme kraljevine Jugoslavije i bivše Jugoslavije. Ovaj problem zahteva analizu aspekata državne sukcesije i dužnosti koje je Kosovo preuzelo u skladu sa Sveobuhvatnim predlogom g. Ahttisarija, shodno Bečkim konvencijama o sukcesiji država itd. Nedostatak ovakvog pojašnjenja utiče na smanjenje pravne sigurnosti građana naše zemlje ali i stranih državljana na Kosovu i izaziva nepotreban diplomatski sukob interesa kada je za jedan pravni sporazum zainteresovano više od dve države.

Između ostalog, ovo pitanje ukazuje i na neuspešnu realizaciju izgradnje odnosa naše zemlje sa drugim državama koje su priznale pravni suvereni status Kosova.

Takođe, pravna tranzicija koja je bila predviđena da se realizuje tokom faze pregovora o konačnom statusu i nakon proglašenja nezavisnosti nije još uvek završena, bez obzira što se proglašenje nezavisnosti desilo pre 29 meseci. Ova zakonska tranzicija, između ostalog odrazila se na celokupnu instit-ucionalnu infrastrukturu (prenos odgovornosti) kao i zakonsku tranziciju (izmenu i dopunu celokupnog važećeg zakonodavstva i usklađivanje istog sa odgovornostima preuzetim sa domaćih institucija nakon proglašenja nezavisnosti).

Uticaji na nerealizaciju ovog dela instit-ucionalne odgovornosti jeste političke i upravne prirode. Tokom perioda promena nosilaca odgovornosti u Ministarstvu pravde primećen je drugačiji intenzitet rada kada govorimo o prilazu problematici međunarodne pravne saradnje.

Nepostojanje međunarodnih sporazuma predstavlja rezultat niskog nivoa uspostavljanja bilateralnih odnosa Kosova sa drugim zemljama kao i regionalne integracije, posebno u Savet Evrope, u koji je integracija Kosova u aktuelnoj situaciji nemoguća usled izričitog stava protiv nezavisnosti nekolicine država članica Saveta Evrope koje imaju veliki uticaj na donošenje politika od strane ove evropske organizacije (od ovih zemalja mogu se pomenuti Rusija, Srbija, Rumunija, Slovačka, Kipar, Grčka, Španija itd).

U nedostatku ovakvog vida saradnje sa različitim državama, Republika Kosovo nije u stanju da zasnuje bilateralne odnose u oblasti vladavine prava, posebno međunarodne pravne saradnje i ekstradicije. U ove izveštaje treba uključiti i međunarodne institucije prisutne u našoj zemlji u cilju olakšavanja saradnje. Treba priznati činjenicu da međunarodna pravna saradnja sa nizom država ne može biti zamišljena bez međunarodne pomoći usled političkih odnosa. Ovakvi slučajevi mogu biti okvalifikovani kao saradnja sa Republikom Srbijom, Bosnom i Hercegovinom i slično. Saradnja sa ovim državama ima veliki značaj usled zajedničkih procesa integracije u EU celog našeg regiona, usled kretanja građana (posebno se naša dijaspora kreće ka zemljama u kojima rade preko teritorije Srbije i BiH), usled programa "zajedničke" borbe protiv kriminala, trgovine ljudskim bićima, korupcije i drugih oblika povrede zakona.

Znajući da Kosovo ima prilično razvijenu dijasporu kao i potencijalan broj prognanih lica, kako van tako i unutar teritorije Kosova, kada kao subjekat mogu biti i nekosovski državljani, posledice su svestrane, finansijske, institucionalne i u vidu zakašnjenja i spremnosti naše zemlje da se integriše u međunarodne institucije i mehanizme vladavine prava.

U nedostatku međunarodne pravne saradnje, uz posebnu zabrinutost treba razmotriti pitanje zahteva za izdavanje međunarodnih poternica tokom i nakon rata iz 1998-1999. godine od strane Republike Srbije protiv građana Kosova. Svedoci smo eklatantnih slučajeva hapšenja i privođenja javnih ličnosti kad god se nalaze u prostoru kome međunarodne institucije za krivično gonjenje imaju pristup i nadležnost za privođenje traženih lica.,

Ostaje neosporna činjenica da u odsustvu uspostavljanja diplomatskih odnosa sa zemljama koje nisu priznale Kosovo, glavnu ulogu imaju međunarodne institucije zastupljene na Kosovu (posebno misija za vladavinu prava Evropske unije na Kosovu-EULEX). Dati slučaj odnosi se i na odnos sa Republikom Srbijom sa kojom Republika Kosovo nema uspostavljene diplomatske odnose ili odnose pravne saradnje. Posledično, ova "saradnja" može se olakšati samo putem "pomoći" koju obezbeđuje misija za vladavinu prava EU na Kosovu, EULEX.

Bez obzira na isto, vredi istaći kao što je potencirano i u sadržaju ovog istraživanja, da je u poslednjem periodu, došlo do porasta odgovornosti u ovoj oblasti posebno na političkom nivou tokom upravljanja Ministarstvom od strane g. Demollija (što se ne može reći i za period upravljanja radom Ministarstva pravde od strane gđe Kelmendi). Međutim, vakum koji je formiran poslednjim političkim potresima, predstavlja veliku poteškoću za postizanje ciljeva potpisivanja međunarodnih sporazuma i njihovu primenu u praksi.

VI. Zaključak

Od proglašenja nezavisnosti, izrada politika postala je deo odgovornosti domaćih institucija. Ovom prilikom, do sada je obavljanje ovog posla diktirano i (ne) efikasnošću i (ne) postizanjem ispunjenosti APEP-a u odnosnim sektorima.
Primena APEP-a od strane kosovskih institucija u oblasti borbe protiv trgovine ljudskim bićima, ukazuje da je bilo uspeha u izradi strategije i planova i delimično u postizanju sporazuma sa susedima. Ali, postoje zastoji u ojačavanju institucionalnih kapaciteta, kao što je zapošljavanje dodatnog osoblja u policiji, u jedinici za borbu protiv trgovine ljudskim bićima. Takođe, nije bilo uspešnih pomaka u postizanju sporazuma sa svim državama u regionu za borbu protiv ove pojave uglavnom iz političkih razloga. Iako postoji napredak u ojačavanju kapaciteta, poštovanje faktora vreme nije postojalo u većini slučajeva.

Diktirano je da je ispunjavanje ciljeva i aktivnosti predviđenih APEP-om od strane Direkcije za istragu privrednog kriminala i korupcije zabrinjavajuće. Podizanje na organizativni nivo uticalo je na uvećavanje i kapaciteta osoblja ove direkcije. Takođe, centralizacija je uticala i na uklanjanje nivoa izveštavanja, pojednostavljujući i usred-sređenost ljudskih i tehničkih resursa tokom akcija. Bez obzira na isto, ne toliko brojna i napredna obuka uticala je da osoblje ne poseduje visok nivo znanja u pogledu istrage privrednog kriminala i njegovog suzbijanja. Iako su do sada sprovedene mnogobrojne obuke, vakum u efikasnosti leži u odlivu osoblja, i ovaj odliv ne samo da direktno utiče na rad jedinice, već i na budžet zemlje, pošto se javlja potreba za obukom novih članova što dovodi do novih troškova. Kada govorimo o budžetu, treba se pokazati obazrivost od strane svih relevantnih institucija i građanskog društva kako bi ova Direkcija imala dovoljna sredstva.

Iako je ova jedinica opremljena mnogobrojnim tehnološkim sredstvima, ponovo se primenjuje nedostatak modernih metoda u srazmeri sa brojem osoblja.

Korišćenje kancelarija za vezu sa sudovima od strane srpskih građana nalazi se na nižim nivoima. Ove kancelarije za vezu jesu potrošači budžeta a sa druge strane nisu funkcionalne. Poboljšavanjem slobode kretanja i srpski građani koriste opštinske sudove kako bi odgovorili na njihova pitanja. Stoga, treba da se sprovede ocena od strane institucija u vezi sa postojanjem ovih kancelarija.

Republika Kosovo ne ostvaruje bilateralne odnose u sferi vladavine prava, posebno u sferi međunarodne pravne saradnje i izručenja kao posledica nedostatka međunarodne saradnje u sferi pravosuđa. U ovoj sferi, u cilju uspostavljanja ove saradnje, neophodna je veća posvećenost na političkim nivoima u cilju konkretizacije sporazuma.

Odsustvo saradnje, imajući u vidu potencijalan broj proteranih van i unutar teritorije, stvara svestrane posledice: finansijske i institucionalne što dovodi i do prepreka sa kojima se suočava naša zemlja u sferi međunarodnih integracija.

Uglavnom iz političkih razloga, u velikom broju slučajeva uspostavljanja odnosa sa susednim državama, ključnu ulogu igraju međunarodne institucije zastupljene na Kosovu, što znači da su domaće institucije često isključene iz ovih procesa.

Na osnovu istraživanja iz ove četiri oblasti može se reći da je rađeno malo na izgradnji kapaciteta i funkcionalizaciji mehanizama u sferi vladavine prava.

Preporuke:

1. Potpisivanje protokola sa zemljama u regionu između odnosnih policija za primenu postignutih sporazuma.
2. Uvećavanje broja osoblja u direkciji za borbu protiv trgovine ljudima.
3. Imati komentar o zakonodavstvu za istragu finansijskog kriminala, uključujući i sporedno zakonodavstvo.
4. Tužioci treba da budu uključeniji u istražne procese tokom racija u pogledu privrednog i finansijskog kriminala.
5. Osoblje DIPKK-a treba da prođe detaljniju obuku u istrazi privrednog, finansijskog kriminala i korupcije.
6. Kosovska policija uspostaviće uslove za zadržavanje stručnog osoblja u DIPKK-u.
7. DIPKK-u je potrebno dodatno osoblje kako bi funkcionisao uobičajeno. Štaviše, regionalne jedinice trebaju više stručnog osoblja iz sfere finansijskog kriminala.
8. Ograničena finansijska sredstva utiču i na efikasnost tokom rada tako da treba da postoje odgovarajuće budžetske stavke za DIPKK.
9. DIPKK treba da ima na raspolaganju adekvatnu tehnologiju u srazmeri sa brojem osoblja.
10. Kancelarije za vezu u sklopu Jedinice za sudsku integraciju ne treba da ostanu pod odgovornošću Ministarstva pravde već treba da se prenesu pod okrilje Sudskog saveta Kosova.
11. Pošto se primećuje da građani nisu uopšte informisani o postojanju ovih kancelarija, hitno je barem postavljanje identifikacionih znakova.
12. Vlada Republike Kosovo, pored političkog insistiranja na integraciji i pristupu pravosuđu, treba da obezbedi opipljive rezultate svih zajednica u qpravosudnom sistemu.
13. Akcioni plan za evropsko partnerstvo treba biti formulisan na jasniji način, kako bi se izvršila jasnija podela između qzahteva koji se tiču Kancelarija za vezu sa sudovima i Komisijom za pravnu pomoć.
14. APEP treba da sadrži novu formulaciju koja se ne upućuje na ojačavanje kancelarija za vezu sa sudovima već treba da sadrži samo cilj uvećavanja pristupa pravosuđu za manjinske zajednice. Način realizacije: bez obzira da li putem sudskih programa ili putem besplatne pravne pomoći ili ojačavanja kancelarija za vezu.
15. Odsek za međunarodnu pravnu saradnju ima stalnu potrebu za dobijanjem tehničke pomoći, posebno za prevodiocima.
16. Politički nivo treba da pokaže veću posvećenost u konkretizaciji nacrta međunarodnih sporazuma.
17. Preporučuje se analiza aspekata državne sukcesije i obaveza koje je Kosovo preuzelo u skladu sa Sveobuhvatnim predlogom g. Ahttisarija, u skladu sa Bečkim konvencijama o državnoj sukcesiji.

Bibliografia

1. Bryman, Social Research Methods, Second Edition, Oxford University Press, Oxford 2005

Dokumenta:

2. Republika Kosovo, Akcioni plan za evropsko partnerstvo (APEP). Priština 2008
3. Republika Kosovo, Akcioni plan za evropsko partnerstvo (APEP). Priština, jul 20099
4. Republika Kosovo, Akcioni plan za evropsko partnerstvo (APEP). Priština 2010
5. U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, jun 2009
6. U.S. Department of State, Trafficking in Persons Report, 2010

Dokumenta Online:

7. http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_25.pdf
8. http://www.unmikonline.org/standards/docs/ksip_alb.pdf
9. http://www.fridomks.org/media/105a%20MoJ.pdf.
10. http://www.osce.org/publications/mik/2007/11/27872_975_en.pdf,
11. http://www.md-ks.org/?page=1,50, www.eulex-kosovo.eu/home/docs/A6%20ALB%20.pdf.
12. http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/03albanian/A2006regs/RA2006_36.pdf
13. http://gov.publiku.com/note/28630/ministrja-e-drejt%C3%ABsis%C3%AB-znj-nekibe-kelmendi.html.

Intervista dhe debate:

14. Arben Paçarizi, v/d Direkcije za istragu trgovine ljudskim bićima, “Re: Info – Dodatak za uključivanje u izveštaj”, 25. oktobar 2010.
15. Intervju sa regionalnim policijama: Mitrovica, Peć, Uroševac, Gnjilane, Prizren. Januar – februar 2010.
16. Niz debata organizovanih od strane FIQ-a i partnera na temu: “Borba protiv trgovine ljudskim bićima: dostignuća i izazovi”, Gnjilane, Uroševac, Peć, Đakovica, Prizren, Mitrovica. mart 2010.
17. Niz debata organizovanih od strane FIQ-a i partnera na temu: “Deca koja prosjače: odgovornost institucija i društva”, Gnjilane, Uroševac, Peć,Đakovica, Prizren, Mitrovica, septembar-oktobar 2010.
18. Privremeni krivični zakon Kosova.

Dnevna štampa:

19. Službeni list.

Ky raport është pjesë e projektit Rritja e mbikëqyrjes publike në sundimin e ligjit në Kosovë dhe ka për synim rritjen e përfshirjes së qytetarëve në mbikëqyrjen e institucioneve të ligjit. Në nivelin qendror FIQ në partneritet me KLI analizon politikat e qeverisë në fushën e sundimit të ligjit përkatësisht: trafikim të qenieve njerëzore, krime ekonomike dhe financiare, qasjen e barabartë në drejtësi, dhe bashkëpunimin ndërkombëtar në drejtësi. Ndërsa gjashtë organizata partnere merren me vlerësmin e zbatimit të këtyre politikave në nivelin lokal.

Me këtë vlerësohet përmbushja e aktiviteteve te PVPE-së në sundim të ligjit në nivel lokal. Të gjeturat e këtij projekti i shpërndahen institucionve politikëbërëse dhe mediave. Kështu, synohet të rritet mbikëqyrja e parlamentit ndaj qeverisë dhe përfshirja më e madhe e shoqërisë civile në procesin e hartimit dhe zbatimit të politikave.

Ky projekt mbështetet nga National Endowment for Democracy (NED) dhe Balkan Trust for Democracy (BTD).

National Endowment for Democracy
Supporting freedom around the world

B|T|D The Balkan Trust for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

FIQ
Forumi për Iniciativa Qytetare

Rr. Bedri Pejani 7/A, Prishtinë 10 000
Tel: 038 248 677
info@fiq-fci.org
www.fiq-fci.org